

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 11

Γιατί υπάρχει το κακό στον κόσμο;

1. ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΡΩΤΗΣΕΩΝ

1.1. Ερωτήσεις ανάπτυξης

1. Από πού πηγάζει ο θεωρούμενος ως τιμωρία από το Θεό θάνατος του ανθρώπου;
2. Ποιο είναι το νόημα της απαγορευτικής εντολής του Θεού προς τον άνθρωπο; Είναι ο άνθρωπος ο μόνος υπεύθυνος για την κατάστασή του μετά το προπατορικό αμάρτημα; Τι «κέρδισε» με την ανυπακοή;
3. Ποιες συνέπειες επέφερε η εισαγωγή του κακού στον κόσμο; Πώς «βοήθησε» ο Θεός τον άνθρωπο στη διαφυγή από τις συνέπειες αυτές;
4. Από πού εξάγεται το συμπέρασμα ότι ο άνθρωπος είναι υπεύθυνος για την κατάστασή του και ποιες επιλογές του προσφέρονται σήμερα μέσα από τη διδασκαλία του Ευαγγελίου;
5. Τι εκφράζει διαχρονικά η διήγηση της Π.Δ. που περιγράφει ότι ο διάβολος απευθύνθηκε στη γυναίκα, προκειμένου να επιτύχει το σκοπό του;
6. Θεωρούν οι Πατέρες της Εκκλησίας τη γυναίκα ως την μόνη υπεύθυνη για το προπατορικό αμάρτημα;

1.2. Ερωτήσεις σύντομης απάντησης

1. Ποιες συνέπειες στη ζωή του ανθρώπου έφερε η εμφάνιση του κακού στον κόσμο;
2. Γιατί δεν επεμβαίνει δυναμικά ο Θεός για την απαλλαγή του ανθρώπου από τα λάθη του και τις συνέπειές τους;
3. Ποια υπήρξε η απάντηση του Θεού στα αδιέξοδα που δημιούργησε ο άνθρωπος στη ζωή του;
4. Ποιες ενέργειες του ανθρώπου μπορούν να τον καταστήσουν και πάλι κοινωνό του Θεού και της μακαριότητας που Αυτός παρέχει;
5. Ποιος είναι ο ρόλος των Αγίων στον αγώνα του ανθρώπου κατά του κακού;

1.3. Συνδυασμός ερωτήσεων ανάπτυξης και σύντομης απάντησης

1. Το κακό είναι παρόν στην καθημερινή ζωή του ανθρώπου:
 - α. Ποια ευθύνη έχει γι' αυτό ο Θεός και γιατί;
 - β. Ποια σημασία έχει για τις σχέσεις του ανθρώπου με τον Θεό;
2. Το κακό ως κατάσταση είναι άγνωστο στη φύση και την αγάπη του Θεού.
 - α. Γιατί δεν το εξαφανίζει;
 - β. Ποιες είναι οι ενέργειες του Θεού ενάντια στο κακό, ώστε να βοηθηθεί ο άνθρωπος;
3. Αν και το κακό είναι παρόν σε κάθε στιγμή της ζωής του ανθρώπου:
 - α. Γιατί η Εκκλησία διακηρύσσει ότι ο άνθρωπος μπορεί να λυτρωθεί από αυτό;
 - β. Τι απομένει στον άνθρωπο να κάνει για να αντισταθεί σ' αυτό;

1.4. Ερωτήσεις κλειστού ή αντικειμενικού τύπου

α) Ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής

Να βάλετε σε κύκλο τη σωστή απάντηση.

1. Το προπατορικό αμάρτημα είναι:
 - α. Η επιδίωξη του ανθρώπου να φάει από τον απαγορευμένο καρπό
 - β. Η ανυπακοή και η έλλειψη εμπιστοσύνης των πρωτοπλάστων στο Θεό
 - γ. Η προσπάθεια του διαβόλου με την μορφή φιδιού να εξαπατήσει τους πρωτοπλάστους.
2. Οι συνέπειες της εμφάνισης του κακού στον κόσμο προέρχονται:
 - α. από την τιμωρία που επέβαλε ο Θεός στον άνθρωπο
 - β. από την απομάκρυνση του ανθρώπου από την αγάπη του Θεού
 - γ. από το ότι δεν κατάφερε τελικά ο άνθρωπος να γίνει θεός.
3. Ο άνθρωπος δείχνει ότι έχει αίσθηση της ευθύνης του για το κακό που υπάρχει στον κόσμο:
 - α. με τη συμμετοχή του στο θάνατο και την ανάσταση του Χριστού, με τον προσωπικό αγώνα ενάντια στα πάθη του και με την προσπάθεια να αγαπήσει τον συνάνθρωπό του

- β. με τον αγώνα ενάντια στα πάθη του και με την προσπάθεια για αλλαγή των άδικων κοινωνικών δομών
- γ. με τη συμμετοχή του στον αγώνα για την επανασύνδεσή του με το φυσικό του περιβάλλον και την αλλαγή των κοινωνικών δομών.

β) Ερωτήσεις διάταξης

Μετά το προπατορικό αμάρτημα ακολούθησαν οι συνέπειές του που είναι βαριές για το ανθρώπινο γένος. Ποια είναι η σειρά των συνεπειών αυτών σύμφωνα με τη διήγηση της Παλαιάς Διαθήκης;

Λανθασμένη σειρά

Σωστή σειρά

α) Διαστροφή των σχέσεων του ανθρώπου με το φυσικό του περιβάλλον.	α)
β) Σύγκρουση του ανθρώπου με τον συνάνθρωπό του.	β)
γ) Διακοπή της σχέσης του ανθρώπου με το Θεό.	γ)
δ) Χωρισμός της ψυχής από το σώμα ή θάνατος.	δ)

γ) Ερωτήσεις αντιστοίχισης ή σύζευξης

Να ενώσετε με μια γραμμή τα στοιχεία της στήλης Α με τα στοιχεία της στήλης Β. (Σε κάθε στοιχείο της στήλης Α αντιστοιχεί ένα μόνο στοιχείο της στήλης Β)

A	B
κακό	κοινωνικό κακό
προπατορικό αμάρτημα	Βασιλεία του Θεού
πόλεμος	διακοπή σχέσης με το Θεό
κόσμος χωρίς κακό	τιμωρίες του Θεού
πόνος, καταπίεση, θάνατος	γνώση του κακού
	αμαρτωλές πράξεις
	Εκκλησία
	συνέπειες του κακού

δ) Ερωτήσεις συμπλήρωσης κενού

Να συμπληρώσετε τα κενά του αποσπάσματος που ακολουθεί, βάζοντας στην κατάλληλη θέση τις παρακάτω λέξεις:

*Αγίους, ανάστασης, κοινωνικών, περιβάλλον, ανθρώπου, συμμετοχή,
ζωή, Εκκλησία, παθών, αγάπη*

Όπως είναι ιδιαίτερη η ευθύνη του για την εμφάνιση του κακού, έτσι την ίδια ευθύνη έχει για την καταπολέμησή του. Καλείται, λοιπόν, να φέρει τις συνέπειες της σε όλες τις πτυχές της καθημερινότητας και να νικήσει μαζί με το Χριστό το κακό. Αυτό μπορεί να γίνει πραγματικότητα με τη του στο θάνατο και στην ανάσταση του Χριστού, δηλαδή με την καταπολέμηση των που τον υποδουλώνουν, την αλλαγή των άδικων δομών, την και τη θυσία για το συνάνθρωπο και τη σωστή επανασύνδεση με το του. Αυτός ο καθημερινός αγώνας που πραγματοποιεί η με πολύτιμα παραδείγματα τους της, είναι μια προσφορά για τη ολόκληρου του κόσμου.

ε) Ερωτήσεις διαζευκτικής απάντησης ή του τύπου “σωστό-λάθος”

Χαρακτηρίστε τις παρακάτω προτάσεις ως σωστές ή λανθασμένες, βάζοντας σε κύκλο το αντίστοιχο γράμμα (Σ για το σωστό, Λ για το λάθος).

1. Ο Θεός ευθύνεται για την ύπαρξη του κακού.	Σ	Λ
2. Ο άνθρωπος με την πτώση του συμπαρασύρει και την υπόλοιπη κτίση στο μηδέν.	Σ	Λ
3. Η εντολή του Θεού δόθηκε για να στερήσει τη γνώση από τον άνθρωπο.	Σ	Λ
4. Ο σατανάς είναι ο εφευρέτης του κακού.	Σ	Λ
5. Ο θάνατος είναι διακοπή της σχέσης με το Θεό.	Σ	Λ
6. Ο άνθρωπος μόνος του δε μπορεί να αντιμετωπίσει με επιτυχία το κακό.	Σ	Λ

1.5. Συνδυασμός ερωτήσεων αντικειμενικού τύπου και ανοικτής απάντησης

Κυκλώστε το γράμμα που αντιστοιχεί στη σωστή απάντηση αιτιολογώντας με συντομία την απάντησή σας.

1. α. Το κακό δεν μπορεί να νικηθεί
β. Η ανάσταση του Χριστού αποτελεί εγγύηση για την οριστική νίκη κατά του κακού
γ. Μόνος του ο άνθρωπος μπορεί να αντιμετωπίσει με επιτυχία το κακό.
2. α. Κάθε άνθρωπος που γεννιέται κληρονομεί το προπατορικό αμάρτημα
β. Όταν ο άνθρωπος αμαρτάνει δείχνει ότι έχει το προπατορικό αμάρτημα μέσα του
γ. Ο άνθρωπος δεν κληρονομεί το προπατορικό αμάρτημα, αλλά τη μετάδοση των συνεπειών του κακού.

2. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΣΠΗΤΙ

1. Γράψτε μια εργασία που να δίνει απαντήσεις στα παρακάτω ερωτήματα: Αφού ο Θεός είναι παντοδύναμος γιατί δεν εξαλείφει το κακό; Γιατί δεν καταργεί την ελευθερία του ανθρώπου, ώστε να μην υπάρχει κακό, πόλεμοι, πείνα, αδικία, εκμετάλλευση και θάνατος;
2. Να σχολιαστεί από τους μαθητές το δεύτερο κείμενο της ενότητας σχετικά με τις μεταβολές που διαπιστώνει ο Ιωάννης ο Δαμασκηνός ότι έγιναν στον άνθρωπο μετά την πτώση του.
3. Συμφωνείς με μια τέτοια άποψη “τίποτα δεν αλλάζει, το κακό πάντα νικά”; Τι θα μπορούσες να κάνεις προσωπικά για την απαλλαγή του κόσμου από το κακό;
4. Για ποιο λόγο λέει η Εκκλησία ότι η ανάσταση του Χριστού είναι η νίκη κατά του κακού και η “θεραπεία” για το προπατορικό αμάρτημα του ανθρώπου;
5. Να αναφερθούν και να παρουσιαστούν παραδείγματα κοινωνικών δομών όπου εμφανίζεται το κακό.
6. Να σχολιαστεί η φράση του Ζαν-Πωλ Σαρτρ “ο άνθρωπος είναι καταδικασμένος να είναι ελεύθερος”, με βάση όσα έμαθες στα δύο τελευταία μαθήματα.

7. Μελέτησε καλά τους έξι πρώτους στίχους του πρώτου κειμένου της ενότητας. Κάποιοι ερευνητές ισχυρίζονται ότι στο διάλογο αυτό αντικατοπτρίζεται ο διάλογος που γίνεται στη συνείδηση του κάθε ανθρώπου, πριν από μια άστοχη επιλογή του. Μπορείς εσύ να θυμηθείς τον εαυτό σου σε παρόμοια κατάσταση και να αναλύσεις πώς ένας παρόμοιος διάλογος έγινε μέσα σου πριν οδηγηθείς σε αστοχία;
8. Πριν λίγο καιρό οι εφημερίδες έγραφαν ότι επιστήμονες ανακάλυψαν το μηχανισμό γήρανσης των κυττάρων κι έτσι πιθανόν να μπορέσουν στο μέλλον να νικήσουν και το θάνατο. Ας υποθέσουμε λοιπόν ότι η επιστήμη βρίσκει τρόπο να ξεπεράσει το σωματικό θάνατο. Μπορείς να περιγράψεις μια κοινωνία χωρίς το θάνατο αυτό; Μήπως μια τέτοια κοινωνία δε χρειάζεται το Θεό;

3. ΣΥΝΘΕΤΙΚΕΣ - ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ

1. Να γίνει αναφορά σε ιστορικά παραδείγματα που αποδεικνύουν ότι κι όταν ακόμα γίνεται αγώνας από τον άνθρωπο για να νικήσει το κακό χωρίς τη βοήθεια του Θεού, ο στόχος αυτός δεν επιτυγχάνεται.
2. Μια ομάδα μαθητών να βρει πληροφορίες σχετικά με την πτώση του ανθρώπου, όπως αυτή παρουσιάζεται σε διάφορες μυθολογίες και κοσμοείδωλα. Να ανιχνευθούν ομοιότητες και διαφορές με την αντίστοιχη παλαιδιαθηκική διδασκαλία.
3. Να μελετηθεί η τραγωδία “Προμηθέας δεσμώτης” του Αισχύλου. Εκεί ο Προμηθέας επαναστατεί εναντίον του Δία, προσφέροντας τη φωτιά στους αδύναμους ανθρώπους και μαθαίνοντάς τους πώς να τη χρησιμοποιούν. Να γίνει σύγκριση της στάσης του Δία με τη στάση του Θεού στην Π.Δ. απέναντι στην πτώση των πρωτοπλάστων.

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 12

Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της Ορθοδοξίας

1. ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΡΩΤΗΣΕΩΝ

1.1. Ερωτήσεις ανάπτυξης

1. Ποια συστήματα για τη διοίκησή τους έχουν υιοθετήσει οι τρεις μεγάλες ομολογίες της χριστιανικής θρησκείας;
2. Τι προσφέρει και τι αφήνει να χαθεί από τη ζωή ή Παράδοση καθεμιάς από τις τρεις χριστιανικές ομολογίες;
3. Αφού εκθέσετε τους ασκητικούς τρόπους στην καθημερινή ζωή του πιστού στην Ορθόδοξη, τη Ρωμαιοκαθολική και την Προτεσταντική Εκκλησία, ποιον τρόπο θα διαλέγατε στη δική σας ζωή και γιατί;
4. Ποια είναι τα κύρια χαρακτηριστικά της ορθόδοξης πνευματικότητας;

1.2. Ερωτήσεις σύντομης απάντησης

1. Η χρησιμοποίηση της πνευματικής εξουσίας της Εκκλησίας ως μέσου επιβολής κοσμικής εξουσίας αφορά την Ορθόδοξη Εκκλησία και γιατί;
2. Τι είναι ο θεσμός των επισκόπων της Ορθόδοξης Εκκλησίας και σε τι αποβλέπει;
3. Δώστε τα χαρακτηριστικά του συστήματος διοίκησης της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας.
4. Πώς είναι σήμερα διαμορφωμένα τα χαρακτηριστικά της Παράδοσης στην Προτεσταντική Ομολογία;
5. Η έννοια της ασκητικότητας στην Ορθόδοξη Εκκλησία.
6. Ποιο είναι το βασικό κριτήριο ανακήρυξης των αγίων στην Ορθόδοξη Εκκλησία και ποιο είναι το νόημα της απόδοσης τιμών στο πρόσωπό τους;
7. Ποια είναι τα στοιχεία που συνθέτουν την ορθόδοξη πνευματικότητα;
8. Πώς εκφράζεται η πνευματικότητα στις κοινωνίες της Δύσης;

1.3. Συνδυασμός ερωτήσεων ανάπτυξης και σύντομης απάντησης

1. Η Εκκλησία, όπως κάθε οργανισμός αποτελούμενος από σύνολο ανθρώπων, έχει την ανάγκη διοικητικής μέριμνας:
 - α. Πώς συντελείται αυτή η μέριμνα στην Εκκλησία;
 - β. Τι λόγο έχει ο λαός στο ζήτημα αυτό;
2. Στη διοίκηση της Εκκλησίας έχουν εισχωρήσει ποικίλες θέσεις που καλλιέργησαν τη διαίρεσή της:
 - α. Ποια είναι η δομή της διοίκησης της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας;
 - β. Ποια είναι η δομή της διοίκησης της Προτεσταντικής Εκκλησίας;
3. Κανόνες για τη ζωή της Εκκλησίας μαζί με την Αγία Γραφή είναι και η Ιερά Παράδοση:
 - α. Πώς την αντιλαμβάνεται η Ορθόδοξη Εκκλησία;
 - β. Ποιος είναι ο ρόλος της στη Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία;
 - γ. Τι δέχονται από αυτήν οι Προτεστάντες;
4. Γνώρισμα της Ορθοδοξίας είναι και ο ασκητισμός:
 - α. Τι επιδιώκει με αυτόν ο πιστός;
 - β. Ποια είναι τα πρότυπα του ασκητισμού;

1.4. Ερωτήσεις κλειστού ή αντικειμενικού τύπου

α) Ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής

Να βάλετε σε κύκλο τη σωστή απάντηση.

1. Η Ορθόδοξη Εκκλησία κατέχει την ορθή πίστη, η οποία δεν είναι τυφλή προσκόλληση σε κάποιο ιδεολόγημα, αλλά:
 - α. η καθολική πίστη στο μυστήριο της Θ. Ευχαριστίας, στο οποίο συμμετέχει κλήρος και λαός
 - β. η βιωμένη πίστη της Εκκλησίας στην Αποκάλυψη του Θεού μέσω του Ιησού Χριστού όπως ακριβώς κηρύχθηκε από τους Αποστόλους
 - γ. είναι γραπτή και προφορική διατύπωση της πίστης του λαού του Θεού, η οποία δοκιμάζεται καθημερινά μέσα στον κόσμο.

2. Στη Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία το σύστημα διοίκησης είναι συγκεντρωτικό, δηλαδή:
- α. είναι κάτι αντίστοιχο με τα Κοινοβούλια των κρατών και υπακούει στην αρχή της αντιπροσωπευτικότητας
 - β. διοικείται μόνον από κληρικούς με επικεφαλής τον Επίσκοπο εκείνον, που κατέχει το πρωτείο στο χριστιανικό κόσμο
 - γ. διοικείται από το σώμα των επισκόπων με τη σύμφωνη γνώμη και του λαού.
3. Η ασκητικότητα είναι χαρακτηριστικό της Ορθόδοξης Εκκλησίας και εκφράζει:
- α. την προσπάθεια του πιστού για εξαγνισμό και δικαίωση από την ενοχή της αμαρτίας
 - β. τον αγώνα του πιστού για την προετοιμασία του για τη Βασιλεία του Θεού
 - γ. την προσπάθεια του ανθρώπου να παραμείνει αγνός, χωρίς την συμμετοχή του στην αμαρτία.

β) Ερωτήσεις αντιστοίχισης ή σύζευξης

Να ενώσετε με μια γραμμή τα στοιχεία της στήλης Α με τα στοιχεία της στήλης Β. (Σε κάθε στοιχείο της στήλης Α αντιστοιχεί ένα μόνο στοιχείο της στήλης Β)

A	B
Σύνοδος Επισκόπων	Ορθόδοξη άσκηση
Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία	Έλλειψη Παράδοσης
Προτεσταντισμός	Παγκόσμιο Συμβ. Εκκλησιών
Ενοχή - Δικαίωση	Ασκητική Ρωμαιοκαθολικών
Νηστεία - Μ. Σαρακοστή	Σύστημα συγκεντρωτικό
Τιμή στους αγίους	Πνευματικότητα
	Διοίκηση Ορθοδ. Εκκλησιών
	Αποδοχή από λαό (Ορθοδ.)

γ) Ερωτήσεις συμπλήρωσης κενού

Να συμπληρώσετε τα κενά του αποσπάσματος που ακολουθεί, βάζοντας στην κατάλληλη θέση τις παρακάτω λέξεις:

Άγιο Πνεύμα, συνέχεια, σύναξη, Εκκλησία, συνόδου, Θεία Ευχαριστία, Επισκόπου, ευχαριστιακή, Οικουμενικής

Η ορθή πίστη δεν είναι τυφλή προσκόλληση σε κάποιο ιδεολόγημα, αλλά η βιωμένη πίστη του συνόλου της από την εποχή των Αποστόλων. Αυτή την πίστη τη ζει κανείς στην τοπική όπου τελείται η όπως αυτή ξεκίνησε από την πρώτη Εκκλησία και συνεχίζεται μέχρι και σήμερα. Στην αυτή κοινότητα μετέχει ο κληρικός και ο λαός. Για το λόγο αυτό πρωταρχικό ρόλο για τη σύσταση της Εκκλησίας παίζει η αδιάκοπη και σωστή λειτουργία αυτής της σύναξης, που διασφαλίζεται από το θεσμό του Το σύνολό τους λαμβάνει αποφάσεις και διοικεί την Εκκλησία μέσα από το θεσμό της και ειδικά της που φωτίζεται από το

δ) Ερωτήσεις διαζευκτικής απάντησης ή του τύπου “σωστό-λάθος”

Χαρακτηρίστε τις παρακάτω προτάσεις ως σωστές ή λανθασμένες, βάζοντας σε κύκλο το αντίστοιχο γράμμα (Σ για το σωστό, Λ για το λάθος).

1. Ορθή πίστη είναι η εμμονή στις διδασκαλίες της Εκκλησίας. Σ Λ
2. Η Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία έχει έντονα κληρικοκρατικά και συγκεντρωτικά χαρακτηριστικά. Σ Λ
3. Η Ορθόδοξη Εκκλησία σέβεται την Παράδοσή της και την εξηγεί ανάλογα με τις ανάγκες κάθε εποχής. Σ Λ
4. Οι Προτεστάντες δεν έχουν αντιρρήσεις για την άσκηση των Ρωμαιοκαθολικών. Σ Λ
5. Για τους Ορθόδοξους κάθε πιστός μπορεί με κάποιες προϋποθέσεις να γίνει κατά χάριν άγιος. Σ Λ
6. Στη Δύση η θρησκευτικότητα περιορίζεται στη διαχείριση του κοινωνικού έργου και στην ψυχοθεραπευτική βοήθεια. Σ Λ

1.5. Συνδυασμός ερωτήσεων αντικειμενικού τύπου και ανοικτής απάντησης

- A.** Χαρακτηρίστε την παρακάτω πρόταση ως σωστή ή λανθασμένη, βάζοντας σε κύκλο το αντίστοιχο γράμμα (Σ για το σωστό, Λ για το λάθος).
Αιτιολογήστε την επιλογή σας.
- Η ορθόδοξη ασκητικότητα είναι χαρακτηριστικό μόνο της μοναστικής ζωής και εκφράζεται αποκλειστικά στην πνευματική άσκηση του μοναχού. Σ Λ
- B.** Κυκλώστε το γράμμα που αντιστοιχεί στη σωστή απάντηση αιτιολογώντας με συντομία την απάντησή σας.
- α. Οι άγιοί μας καθορίζονται από την ιεραρχία.
β. Η αναγνώριση των αγίων ξεκινά αυθόρμητα από το λαό.
γ. Η αγιοποίηση είναι μια περίπλοκη γραφειοκρατική λειτουργία.
 - α. Η Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία δεν έχει δόγματα.
β. Οι ρωμαιοκαθολικοί δέχονται μόνο τα δόγματα της μιας αρχικής χριστιανικής Εκκλησίας.
γ. Ο παπικός θεσμός μπορεί να διακηρύξει και νέα δόγματα.

2. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΣΠΗΤΙ

1. Να αναζητηθούν γεγονότα μέσα από την ιστορία της Εκκλησίας που δείχνουν ότι η τοπική ευχαριστιακή σύναξη έχει πρωταρχικό ρόλο στη λειτουργία της Εκκλησίας.
2. Οι επιμέρους διαφορές μεταξύ της Ορθόδοξης Εκκλησίας και της υπόλοιπης Χριστιανοσύνης έχουν κάποιο πρακτικό αντίκρουσμα στη σύγχρονη ζωή των ανθρώπων; Να αιτιολογηθεί με παραδείγματα η απάντησή σας.
3. Να συγκριθεί η Ορθόδοξη με τη Ρωμαιοκαθολική ασκητικότητα μέσα από την ιστορία και την Παράδοση των δύο Εκκλησιών και να επισημανθούν οι ουσιαστικότερες διαφορές ανάμεσά τους.
4. Να επισημανθούν στοιχεία της εκκλησιαστικής οργάνωσης της Προτεσταντικής Εκκλησίας, που έχουν παρεισφύσει στη ζωή της Ορθόδοξης Εκκλησίας.

3. ΣΥΝΘΕΤΙΚΕΣ - ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ

1. Μια ομάδα μαθητών αφού μελετήσει το έργο του π. Αλεξάνδρου Σμέμαν, *Για να ζήσει ο κόσμος*, να παρουσιάσει στην τάξη τις απόψεις της για την προσφορά της Ορθόδοξης Εκκλησίας στο σύγχρονο κόσμο.
2. Να οργανωθεί από τους μαθητές μια συζήτηση στο Σχολείο ανάμεσα σε έναν Ορθόδοξο κληρικό, έναν Ρωμαιοκαθολικό κληρικό και έναν αντιπρόσωπο των Προτεσταντών σχετικά με τη στάση των Εκκλησιών απέναντι στο ζήτημα της διοίκησης της Εκκλησίας.
3. Να γίνει μια επίσκεψη της τάξης σε μοναστήρι της περιοχής και οι μαθητές μετά την επιστροφή τους να παρουσιάσουν σε ομάδες διάφορες όψεις της Ορθόδοξης πνευματικότητας και άσκησης, όπως αυτή αποτυπώνεται στη ζωή των μοναχών.
4. Να αναλάβει μια ομάδα μαθητών να βρεί στοιχεία για την αγιοποίηση των σύγχρονων αγίων της Ορθόδοξης Εκκλησίας και να ανιχνεύσει αν ισχύει σ' αυτές τις περιπτώσεις η αρχή ότι η αναγνώριση των αγίων ξεκινά αυθόρμητα από το λαό.

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 13

Η Παράδοση της Εκκλησίας: Πολύτιμη κληρονομιά ζωής ή τροχοπέδη της;

1. ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΡΩΤΗΣΕΩΝ

1.1. Ερωτήσεις ανάπτυξης

1. Τι εννοούμε με τον όρο “Παράδοση” της Εκκλησίας (γενική και ειδική έννοια);
2. Ποια είναι η σχέση μεταξύ Εκκλησιαστικής Παράδοσης και επιμέρους παραδόσεων;
3. Ποια είναι η χρησιμότητα της Παράδοσης για τη ζωή της Εκκλησίας;
4. Γιατί η Παράδοση δεν αποτελεί “συντήρηση” αλλά πολύτιμη παρακαταθήκη για το μέλλον;
1. Πώς διαμορφώθηκε η Παράδοση της Εκκλησίας όπως τη γνωρίζουμε εμείς σήμερα;
2. Ποιο είναι το χρέος των πιστών απέναντι στην ορθόδοξη παράδοση;

1.2. Ερωτήσεις σύντομης απάντησης

1. Ποιο είναι το αντικείμενο της πίστης για την οποία κάνει λόγο η Καινή Διαθήκη;
2. Τι εννοούμε με τον όρο Παράδοση της Εκκλησίας;
3. Γιατί η Παράδοση της Εκκλησίας θεωρείται ισότιμη με την Αγία Γραφή;
4. Πώς βιώνουν οι Χριστιανοί την πίστη τους μέσα στην Εκκλησία;
5. Ποιοι είναι οι κύριοι φορείς της Παράδοσης της Εκκλησίας;
6. Τι ονομάζουμε “Κανόνα” της Αγίας Γραφής;
7. Με ποιο τρόπο ερμηνεύεται η Αγία Γραφή στα πλαίσια της παράδοσης της Εκκλησίας μας;
8. Τι ήταν τα «Απόκρυφα Ευαγγέλια»;
9. Γιατί η Παράδοση της Εκκλησίας είναι η ίδια η ζωή κι όχι κάτι νεκρό;

1.3. Συνδυασμός ερωτήσεων ανάπτυξης και σύντομης απάντησης

1. Ο Μέγας Βασίλειος γράφει: *«Από τα δόγματα και τα κηρύγματα που έχουν φυλαχθεί στην Εκκλησία, άλλα τα έχουμε παραλάβει από τη γραπτή παράδοση και άλλα μας μεταδόθηκαν από την προφορική παράδοση των Αποστόλων και τα έχουμε αποδεχθεί κατά τρόπο μυστικό (ανεξήγητο)· βέβαια και τα δύο έχουν την ίδια δύναμη για την ευσέβεια»* (των ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ πεφυλαγμένων δογμάτων καὶ κηρυγμάτων τὰ μὲν ἐκ τῆς ἐγγράφου παραδόσεων ἔχομεν, τὰ δὲ ἐκ τῆς τῶν Ἀποστόλων παραδόσεων διαδοθέντα ἡμῖν ἐν μυστηρίῳ παραδεξάμεθα, ἅπερ ἀμφοτέρω τὴν αὐτὴν ἰσχὴν ἔχει πρὸς τὴν εὐσέβειαν») (PG 32, 182).
 - α. Ποια είναι η «γραπτή παράδοση» και ποια όσα «μας μεταδόθηκαν από την προφορική παράδοση των Αποστόλων»;
 - β. Γιατί έχουν και τα δύο την ίδια «δύναμη» κατά τον Μέγα Βασίλειο;
2.
 - α. Κάτω από ποιες προϋποθέσεις μπορούμε να προσαρμόσουμε την Παράδοση στα δεδομένα της κάθε εποχής;
 - β. Ποια στοιχεία οφείλουμε να συντηρήσουμε και ποια επιδέχονται κριτική και αλλαγή;
3. Στα πλαίσια της Παράδοσης της Εκκλησίας:
 - α. Ποια είναι η σχέση μας με το παρελθόν;
 - β. Ποιο είναι το μέλλον στο οποίο πορευόμαστε;
4. Στο «Συνοδικό της Ορθοδοξίας» διαβάζουμε: *«οἱ προφηταὶ ὡς εἶδον, οἱ Ἀπόστολοι ὡς ἐδίδαξαν, ἡ Ἐκκλησία ὡς παρέλαβεν ... οὕτω (καὶ ἡμεῖς) κηρύσσομεν Χριστὸν τὸν ἀληθινὸν Θεὸν ἡμῶν... Αὕτη ἡ πίστις τῶν Ὁρθοδόξων...»*
 - α. Σε τι τελικά ἐγκτεται ἡ ορθόδοξη Παράδοση;
 - β. Αποτελεῖ ἡ Παράδοση αὐτή μια ξηρὴ επανάληψη τοῦ παρελθόντος χωρὶς να αναφέρεται στο ἐκάστοτε παρόν; Αιτιολογήστε τὴν ἀπάντησή σας, ἀξιοποιώντας και το παραπάνω κείμενο.

1.4. Ερωτήσεις κλειστού ή αντικειμενικού τύπου

α) Ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής

Να βάλετε σε κύκλο τη σωστή απάντηση.

1. Η Παράδοση της Εκκλησίας έχει ως περιεχόμενο:
 - α. το πρώτο άρθρο του Συμβόλου της Πίστεως
 - β. την αδιάκοπη εμπειρία της πίστης της στο Χριστό
 - γ. τα ήθη και τα έθιμα του λαού μας
 - δ. τις συντηρητικές απόψεις κάποιων πιστών.

2. Στις χώρες όπου εργάζονται ορθόδοξοι ιεραπόστολοι πρέπει να γίνονται σεβαστά και να αξιοποιούνται:
 - α. οι προλήψεις και οι δεισιδαιμονίες των ιθαγενών
 - β. οι θρησκευτικές συνήθειες όλων των λαών της γης
 - γ. τα έθιμα και οι παραδοσιακοί τρόποι έκφρασης του κάθε τόπου
 - δ. οι απόψεις και οι συνήθειες των ιεραποστόλων.

β) Ερωτήσεις διάταξης

Ταξινομήστε κατά χρονολογική σειρά τα παρακάτω:

Λανθασμένη σειρά	Σωστή σειρά
α) «απόκρυφα» Ευαγγέλια	α)
β) Ευαγγέλια κατά Μάρκον, Ματθαίον και Λουκάν	β)
γ) προφορικό κήρυγμα	γ)
δ) κατά Ιωάννην Ευαγγέλιο	δ)
ε) επιστολές Καινής Διαθήκης	ε)

γ) Ερωτήσεις αντιστοίχισης ή σύζευξης

Να ενώσετε με μια γραμμή τα στοιχεία της στήλης Α με τα στοιχεία της στήλης Β. (Σε κάθε στοιχείο της στήλης Α αντιστοιχεί ένα μόνο στοιχείο της στήλης Β)

A	B
«απόκρυφα» Ευαγγέλια	αρχική παράδοση
Οικουμενικές Σύνοδοι	αιρετικοί συγγραφείς
προφορικό κήρυγμα	(άγραφη) αποστολική διδασκαλία
Παράδοση	ερμηνευτικές αποφάσεις
Κανόνας	«ιερό μουσείο»
Ευαγγέλιο	κατάλογος βιβλίων - Γραφών της Εκκλησίας χαρμόσυνο μήνυμα σωτηρίας

δ) Ερωτήσεις συμπλήρωσης κενού

Να συμπληρώσετε τα κενά του αποσπάσματος που ακολουθεί, βάζοντας στην κατάλληλη θέση τις παρακάτω λέξεις:

βάση, γνήσια, Βασιλείας, οδηγός, απολυτοποιώ, μέλλον, παρελθόν

Η εκκλησιαστική Παράδοση δεν το παρελθόν, αλλά το χρησιμοποιεί ως για να προετοιμάσει το που είναι ο ερχομός της του Θεού. Στην πορεία προς το νέο κόσμο του Θεού, το γίνεται των πιστών κάθε εποχής.

ε) Ερωτήσεις διαζευκτικής απάντησης ή του τύπου “σωστό-λάθος”

Χαρακτηρίστε τις παρακάτω προτάσεις ως σωστές ή λανθασμένες, βάζοντας σε κύκλο το αντίστοιχο γράμμα (Σ για το σωστό, Λ για το λάθος).

1. Η Παράδοση της Εκκλησίας εμποδίζει την ανάπτυξη των παραδόσεων. Σ Λ
2. Η Ιερή Παράδοση δεν έχει καμία απολύτως σχέση με την Αγία Γραφή. Σ Λ

3. Η Παράδοση αποτελεί την αυθεντική έκφραση της πίστης των Αποστόλων.	Σ	Λ
4. Οι χριστιανοί ζουν την πίστη τους μέσα στην Εκκλησία με την καθοδήγηση του Αγίου Πνεύματος.	Σ	Λ
5. Η χριστιανική λατρεία και τέχνη αποτελούν ερμηνεία της Αγίας Γραφής.	Σ	Λ
6. Η γνήσια Παράδοση δεν έχει καμία δύναμη να μεταμορφώσει την ιστορία.	Σ	Λ
7. Παράδοση της Εκκλησίας είναι μόνο η λατρεία και η υμνολογία της.	Σ	Λ
8. Παράδοση της Εκκλησίας αποτελεί ό,τι έχει γραφεί στο όνομα των Αποστόλων.	Σ	Λ
9. «Ευαγγέλιο» σημαίνει θρησκευτικό - πολιτικό μήνυμα.	Σ	Λ

1.5. Συνδυασμός ερωτήσεων αντικειμενικού τύπου και ανοικτής απάντησης

Βάλτε σε κύκλο το γράμμα που αντιστοιχεί στη σωστή απάντηση και αιτιολογήστε σύντομα την επιλογή σας.

1. Η Ιερή Παράδοση θα πρέπει να διαφυλάσσεται σ' ένα «ιερό μουσείο».	Σ	Λ
2. Η Παράδοση της Εκκλησίας θεωρείται θεόπνευστη διότι αποτελεί, όπως και η Αγία Γραφή, γνήσια έκφραση και συνέχεια της πίστης των Αποστόλων.	Σ	Λ
3. Η Παράδοση της Εκκλησίας νοθεύει τη διδασκαλία της Αγίας Γραφής, γιατί διαμορφώνεται από λαϊκές και παγανιστικές αντιλήψεις.	Σ	Λ

2. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΣΠΗΤΙ

1. Παράδοση και σύγχρονη πλουραλιστική κοινωνία.
2. Ελληνική παράδοση και δυτικός τρόπος σκέψης και ζωής. Ποια η σχέση τους με την ουσία της Παράδοσης της Εκκλησίας;

3. Να μελετηθεί το «Συνοδικό της Ορθοδοξίας» από την ακολουθία της Κυριακής της Ορθοδοξίας (Τριώδιο). Επισημάνετε τα στοιχεία της εκκλησιαστικής Παράδοσης τα οποία αναφέρονται σ' αυτό.
4. Να ρωτήσετε έναν ζωγράφο ή έναν αγιογράφο για το πώς ο ίδιος αντιλαμβάνεται τη σημασία της παράδοσης.
5. Αποτελούν οι τοπικές ιδιαιτερότητες στη λειτουργική παράδοση των ορθόδοξων λαών εμπόδια για την πραγματική τους ενότητα και ομοφωνία;
6. Η “ελληνικότητα” της ορθόδοξης εκκλησιαστικής παράδοσης, που απαντά στην πατρίδα μας, μπορεί να αποτελέσει τροχοπέδη στην ανάπτυξη της ορθόδοξης εξωτερικής ιεραποστολής των ημερών μας;
7. Εθνική παράδοση και εθνικισμός - Τοπική παράδοση και τοπικισμός. Ποιος ο ρόλος της εκκλησιαστικής παράδοσης;

3. ΣΥΝΘΕΤΙΚΕΣ - ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ

1. Να γίνει μια έρευνα από ομάδα μαθητών/τριών ή ατομικά και να καταγραφούν στοιχεία της Παραδόσεως μέσα από τα τοπικά έθιμα της περιοχής ή από το ευρύτερο και στενότερο οικογενειακό περιβάλλον.
2. Ελληνική ορθόδοξη εκκλησιαστική παράδοση και αναζήτηση της νεοελληνικής ταυτότητας μέσα από τα βιβλία των π. Γ. Μεταλληνού, (ιδιαίτερα, *Τουρκοκρατία*) Θ. Ζιάκα, Φ. Ηλιού, Χρ. Γιανναρά, Λαυρ. Γκεμερεΐ (*Η Δύση της Δύσης*)· επίσης, το δίτομο συλλογικό έργο *Ιδιοπροσωπία του Νέου Ελληνισμού*, Αθήνα, 1983.
3. Παράδοση Εκκλησίας και εθνική παράδοση.
4. Ιουδαϊκές παραδόσεις και ελληνική παράδοση στα πλαίσια του Χριστιανισμού και της ελληνικής ορθόδοξης ταυτότητας.

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 14

Η Ορθόδοξη άσκηση

1. ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΡΩΤΗΣΕΩΝ

1.1. Ερωτήσεις ανάπτυξης

1. Ποιο είναι το περιεχόμενο του χριστιανικού ασκητισμού και ποια βασική προϋπόθεση απαιτείται για την επίτευξη των στόχων του;
2. Αν οι στόχοι του χριστιανικού ασκητισμού προτείνονται γενικά για κάθε πιστό, ασκητή ή μη, τότε ποιες θα μπορούσαν να είναι οι προτεραιότητες στην καθημερινή μας ζωή;
3. Ποια στοιχεία στη ζωή του ασκητή είναι εκείνα που αποδεικνύουν την αγάπη του για τον συνάνθρωπο και τη φύση γενικότερα;
4. Ποια εμπόδια δυσχεραίνουν τον ασκητή στην επίτευξη του σκοπού του; Είναι τα εμπόδια αυτά πνευματικά ή υλικά;
5. Θα μπορούσε ο πιστός που δεν είναι ασκητής να χρησιμοποιήσει τα ίδια πνευματικά όπλα με εκείνου στον καθημερινό αγώνα και ποια είναι αυτά;
6. Γιατί η αντίληψη ότι υποτιμάται το ανθρώπινο σώμα είναι λανθασμένη για την ορθόδοξη ασκητικότητα; Ποιο είναι το πρότυπο άσκησης για το χριστιανό, ασκητή ή λαϊκό;
7. Πως γίνεται κατανοητή η αντίσταση στην απολυτοποίηση της ύλης από την πλευρά του μοναχού - ασκητή; Αυτή η αρχή μπορεί να ισχύσει και για έναν λαϊκό χριστιανό;
8. Με ποιους τρόπους μπορεί να αντιμετωπίσει ο ασκητής τα εμπόδια στην άσκησή του;
9. Άσκηση και ελευθερία. Ποια είναι η σχέση των δύο αυτών όρων, αλλά και αξιών, για τον κάθε λαϊκό πιστό ή ασκητή;

1.2. Ερωτήσεις σύντομης απάντησης

1. Σε τι αποσκοπεί ο χριστιανικός ασκητισμός;
2. Ποιες είναι οι τρεις αρετές της ασκητικής ζωής;
3. Αποτελεί η Ορθόδοξη άσκηση φυγή από την κοινωνία προσώπων;
4. Η εγκατάλειψη του κόσμου από τον ασκητή ποια βαθύτερα αίτια μπορεί να κρύβει;
5. Ακτημοσύνη, υπακοή, εγκράτεια: ποιο είναι το περιεχόμενό τους;
6. Ποια στοιχεία συνθέτουν μια αμφίβολης ποιότητας ευσέβεια είτε αυτή προέρχεται από ασκητή είτε από λαϊκό;
7. Ποια στοιχεία της ασκητικής ζωής μπορούν να εφαρμοσθούν και στη ζωή των έγγαμων πιστών;
8. Νομίζεις ότι είναι υποχρεωτική ή όχι η ασκητική ζωή στους πιστούς της Ορθόδοξης Εκκλησίας;
9. Ποιο είναι το πρότυπο άσκησης στον ορθόδοξο ασκητισμό;
10. Ποια είναι η διαρκής προσευχή ενός ορθόδοξου ασκητή και τι περιεχόμενο έχει;

1.3. Συνδυασμός ερωτήσεων ανάπτυξης και σύντομης απάντησης

1. Οι βασικές αρχές της ορθόδοξης άσκησης χαρακτηρίζουν και την τοποθέτηση του ασκητή απέναντι στον κόσμο:
 - α. Ποια είναι η θέση του ασκητή απέναντι στο φυσικό περιβάλλον;
 - β. Πώς αντιμετωπίζει ο ασκητής την ύλη;
2. Η ορθόδοξη ασκητική ζωή κρύβει πολλά εμπόδια για τον ασκητή:
 - α. Ποια από αυτά τα εμπόδια μπορεί να δημιουργηθούν από τον ίδιο τον ασκητή;
 - β. Ποιες είναι γενικά οι συνέπειες, όταν ο ασκητής ενδίδει στην αυταρέσκεια και θεωρεί ότι τελειοποιήθηκε;
3. Η χριστιανική άσκηση αναφέρεται και στους μοναχούς. Αλλά και στους λαϊκούς πιστούς.
 - α. Ποια είναι η βασική προϋπόθεση για το χριστιανικό ασκητισμό;
 - β. Γιατί άσκηση και ελευθερία στο χριστιανισμό συνδέονται πολύ στενά;

1.4. Ερωτήσεις κλειστού ή αντικειμενικού τύπου

α) Ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής

Να βάλετε σε κύκλο τη σωστή απάντηση.

1. Ο ασκητής εγκαταλείπει τον κόσμο όχι μόνο τοπικά αλλά και ως προς τον τρόπο της ζωής του. Αυτό σημαίνει ότι:
 - α. εγκαταλείπει το πνεύμα του κόσμου κάθε εποχής, που είναι συνήθως υλιστικό
 - β. φεύγει από τον τόπο του για να εγκατασταθεί σε κάποια μονή
 - γ. πομακρύνει τη σκέψη του από την ύλη κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να μην αμαρτάνει.
2. Άσκηση στον Χριστιανισμό είναι η προσπάθεια του πιστού:
 - α. να υποτάξει τη θέλησή του στις επιταγές του πνεύματος
 - β. να διαχωρίσει τις απαιτήσεις του σώματος από εκείνες της ψυχής
 - γ. να περιορίσει τις ψυχικές και σωματικές αδυναμίες του, ώστε να επιτύχει το “καθ’ ομοίωσιν”.
3. Ένα από τα εμπόδια στην επιτέλεση της γνήσιας ορθόδοξης άσκησης είναι:
 - α. η εξομοίωση του φρονήματος του ασκητή με το φρόνημα που έχει ο κόσμος
 - β. η μίμηση του ήθους των αγίων
 - γ. η αντίσταση στην απολυτοποίηση της ύλης.

β) Ερωτήσεις αντιστοίχισης ή σύζευξης

Να ενώσετε με μια γραμμή τα στοιχεία της στήλης Α με τα στοιχεία της στήλης Β. (Σε κάθε στοιχείο της στήλης Α αντιστοιχεί ένα μόνο στοιχείο της στήλης Β)

Α	Β
Πρότυπο άσκησης	Εγκράτεια, υπακοή, ακτημοσύνη
Ασκητικές αρετές	Χριστός
Νοερά προσευχή	“Κύριε Ιησού Χριστέ ελέησόν με”
Εκκοσμίκευση	Πειρασμός που απομακρύνει από το Θεό
Ασκητικές πρακτικές	Νηστεία, μετάνοια
	Βυζαντινή ζωγραφική
	Φιλαυτία

δ) Ερωτήσεις συμπλήρωσης κενού

Να συμπληρώσετε τα κενά του αποσπάσματος που ακολουθεί, βάζοντας στην κατάλληλη θέση τις παρακάτω λέξεις:

Θάνατος, δουλεία, ελευθερία, παράδοση, συνανθρώπους,
Χριστός, αγάπη, άσκηση, έμπρακτη.

Τελικά δεν είναι εχθρότητα προς τη ζωή ή τον άνθρωπο, αλλά αντίθετα είναι η επιβεβαίωση της “εξ όλης της ισχύος και διανοίας” του ανθρώπου για το και άρα και για τους του. Στην περίπτωση της ολοκληρωτικής στο Θεό ο άνθρωπος όχι μόνο δε χάνει την του, αλλά την πραγματώνει, επειδή ξεπερνά τη στον εαυτό του, την ψευτοθεοποίηση, που τον οδηγεί στο, όπως οδήγησε τον Αδάμ.

ε) Ερωτήσεις διαζευκτικής απάντησης ή του τύπου “σωστό-λάθος”

Χαρακτηρίστε τις παρακάτω προτάσεις ως σωστές ή λανθασμένες, βάζοντας σε κύκλο το αντίστοιχο γράμμα (Σ για το σωστό, Λ για το λάθος).

1. Η ορθόδοξη άσκηση απαιτεί το ολοκληρωτικό δόσιμο στο Θεό.	Σ	Λ
2. Ο ασκητής οφείλει να σέβεται τον φυσικό κόσμο.	Σ	Λ
3. Έργο του μοναχού είναι η αντίσταση στην απολυτοποίηση της ύλης.	Σ	Λ
4. Πρότυπο του ασκητή πρέπει να είναι ο Χριστός και οι μεγάλοι ασκητές.	Σ	Λ
5. Η εκκοσμίκευση βοηθάει το μοναχό όπως και τους επισκόπους στο έργο τους.	Σ	Λ
6. Η ματαιοδοξία δεν αποτελεί κίνδυνο για την ασκητική ζωή.	Σ	Λ
7. Ο ασκητής είναι ανώτερης ποιότητας χριστιανός για το Χριστό.	Σ	Λ
8. Τόπος ζωής και δράσης του ασκητή είναι κοινωνία και όχι το μοναστήρι .	Σ	Λ

1.5. Συνδυασμός ερωτήσεων αντικειμενικού τύπου και ανοικτής απάντησης

Κυκλώστε το γράμμα που αντιστοιχεί στη σωστή απάντηση αιτιολογώντας με συντομία την απάντησή σας.

- Η άσκηση στον Χριστιανισμό δεν αποτελεί εχθρότητα προς τη ζωή ή τον άνθρωπο, αλλά αντίθετα είναι επιβεβαίωση της αγάπης του ανθρώπου για το Χριστό και τους συνανθρώπους του. Αυτό στην πράξη σημαίνει ότι:
 - α. η χριστιανική ασκητική προτείνει πράγματα δύσκολα και σχεδόν αδύνατα για τον σημερινό άνθρωπο.
 - β. ο άνθρωπος χάνει την προσωπικότητά του, χωρίς να έχει το δικαίωμα να επιδιώξει κάτι για τον εαυτό του.
 - γ. ο άνθρωπος παύει να είναι δούλος του εαυτού του, ελευθερώνεται από ατομικές επιδιώξεις, φθάνοντας στο σημείο να αγαπήσει ακόμη και τον εχθρό του.

2. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΣΠΙΤΙ

1. Να συζητηθούν και να αναλυθεί το περιεχόμενο σε βάθος των κειμένων της ενότητας.
2. Να γίνει μια σύντομη έρευνα μεταξύ των μαθητών της τάξης ή και του σχολείου σχετικά με το πώς βλέπουν τη χριστιανική άσκηση και το μοναχισμό. Να συζητηθούν τα αποτελέσματα της έρευνας και να εξεταστούν περισσότερο οι αιτίες των αρνητικών απαντήσεων για την αξία του ασκητισμού στο χριστιανισμό.
3. Να φέρουν όσοι μαθητές έχουν ή μπορούν να βρουν εκδόσεις, που θα περιέχουν φωτογραφικό υλικό από μοναστήρια, ασκητική ζωή και εργασίες σε μονές. Αν υπάρχει ευκολία, και βιντεοκασέτες με θέμα τη μοναχική ζωή, γνωστά μοναστήρια του ορθόδοξου χώρου και παρουσιάσεις του έργου των μοναχών, π.χ. ιεραποστολή, τέχνη, επιστήμη.
4. Να γίνει μια συζήτηση με έναν μοναχό και να παρουσιαστούν τα αποτελέσματά της στην τάξη.

3. ΣΥΝΘΕΤΙΚΕΣ - ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ

1. Να αναλάβει μια ομάδα μαθητών να διαβάσει και να παρουσιάσει στην τάξη επιλεγμένα αποσπάσματα από βιβλία που αναφέρονται στο μοναχισμό. Π.χ. Γεροντικά.
2. Να γίνει μια εργασία με θέμα: *“Η προσφορά του μοναχισμού στον Ελληνισμό: τέχνη, πνευματική ζωή, εθνικοί αγώνες”*.
3. Από βιβλία που αναφέρονται σε σύγχρονους ασκητές, π.χ. Παΐσιος, να επιλεγούν κεφάλαια ή και ολόκληρο το βιβλίο, για να παρουσιαστούν στην τάξη.
4. Να γίνει μια επίσκεψη σ’ ένα μοναστήρι της περιοχής σας. Να εξεταστεί η ιστορική του διάσταση, η δράση του, τα προβλήματά του, η καλλιτεχνική του αξία. Το υλικό που θα συγκεντρωθεί μπορεί να παρουσιαστεί σε σχολικό περιοδικό ή και στον τύπο της περιοχής.

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 15

Ο δυναμικός και απελευθερωτικός χαρακτήρας του Χριστιανισμού

1. ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΡΩΤΗΣΕΩΝ

1.1. Ερωτήσεις ανάπτυξης

1. Γιατί ο Χριστιανισμός έχει έναν δυναμικό χαρακτήρα; Σε τι αυτός αποβλέπει;
2. Ποια είναι η ανανεωτική προσφορά του Χριστιανισμού στην ιστορία της ανθρωπότητας;
3. Πώς ενεργεί ο Χριστιανισμός για την αλλαγή του κόσμου και ποιος είναι ο δικός μας κάθε φορά ρόλος;
4. Τι περιεχόμενο δίνει ο απόστολος Παύλος στο «νέο άνθρωπο» και το «νέο τρόπο ζωής» που επαγγέλλεται ο Χριστιανισμός;

1.2. Ερωτήσεις σύντομης απάντησης

1. Ποια είναι τα υποδείγματα του ανακαινιστικού ρόλου του Χριστιανισμού;
2. Πού οφείλεται η ταχεία εξάπλωση και η βαθιά επίδραση των αρχών του Χριστιανισμού;
3. Ποια είναι η απάντηση του Χριστιανισμού στην ανθρωποκεντρική θεώρηση των Σοφιστών για τον άνθρωπο και την κοινωνία;
4. Σε ποιες λέξεις συγκεφαλαιώνεται ο απελευθερωτικός χαρακτήρας του Χριστιανισμού;
5. Με τι αντικαθιστά ο Χριστιανισμός την αρχή των σοφιστών *«μέτρον πάντων χρημάτων άνθρωπος»*;
6. Τι μας διδάσκουν οι μάρτυρες και οι ασκητές των πρώτων αιώνων του Χριστιανισμού;
7. Ποιος είναι ο «χρυσός κανόνας» των διαπροσωπικών σχέσεων;
8. Ποιος είναι ο τύπος του ανθρώπου που προβάλλει ο Χριστιανισμός στον κόσμο;

1.3. Συνδυασμός ερωτήσεων ανάπτυξης και σύντομης απάντησης

1. Κατηγορούν το Χριστιανισμό για αδυναμία αντίδρασης και έλλειψη επαναστατικότητας.
 - α. Είναι ορθή ή όχι αυτή η άποψη; Γιατί;
 - β. Πώς μπορεί να εκδηλωθεί η αγωνιστικότητα των χριστιανών στον τομέα της ανακαίνισης του κόσμου;
2. Έχει παρατηρηθεί ότι «μαζοποίηση σημαίνει απουσία ελευθερίας, εφόσον το μαζοποιημένο άτομο έχει στο έπακρο μειωμένη τη διάθεση αντιδράσεως σε ό,τι του προσφέρουν ή του υποβάλλουν»¹.
 - α. Συμφωνείτε με την παραπάνω άποψη; Γιατί; (Αναφέρετε παραδείγματα από την Ιστορία ή τη σύγχρονη πραγματικότητα)
 - β. Ποια είναι η απάντηση του Χριστιανισμού στο πρόβλημα της σύγχρονης μαζοποίησης του ατόμου;

1.4. Ερωτήσεις κλειστού ή αντικειμενικού τύπου

α) Ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής

Να βάλετε σε κύκλο τη σωστή απάντηση.

1. Γινόμαστε πραγματικά ελεύθεροι, όταν:
 - α. δεν έχουμε ανάγκη κανέναν
 - β. δεν απειλούμαστε από κανέναν
 - γ. αγωνιζόμαστε ενάντια στα πάθη μας
 - δ. δεν κάνουμε λάθη

2. Η «επαναστατικότητα» του Χριστιανισμού έχει σχέση με:
 - α. την ετοιμότητα για ένοπλη εξέγερση ενάντια σε κάθε μορφή καταπίεσης
 - β. την παρακολούθηση κάθε νέας μόδας και τρόπου συμπεριφοράς
 - γ. το ειρηνικό έργο του Χριστού που κηρύττει εσωτερική ελευθερία και αγάπη

β) Ερωτήσεις διάταξης

Ταξινομήστε κατά χρονολογική σειρά τα παρακάτω:

¹ Στ. Παπαδόπουλου, *Ορθοδοξία και Ελληνισμός*, Αθήνα 1996, σ. 32.

- Τον δυναμικό και απελευθερωτικό χαρακτήρα του Χριστιανισμού μας δίδαξαν:

Λανθασμένη σειρά	Σωστή σειρά
α) οι Μάρτυρες	α)
β) οι Απόστολοι	β)
γ) οι Ασκητές	γ)
δ) ο Χριστός	δ)

γ) Ερωτήσεις αντιστοίχισης ή σύζευξης

Να ενώσετε με μια γραμμή τα στοιχεία της στήλης Α με τα στοιχεία της στήλης Β. (Σε κάθε στοιχείο της στήλης Α αντιστοιχεί ένα μόνο στοιχείο της στήλης Α)

A	B
πραγματική ελευθερία	ισότητα
προσωπική τελείωση	χριστιανός μάρτυρας
αρχαίος ήρωας	απαλλαγή από τα πάθη
ορθοδοξία	πνευματική ανακαίνιση
ανθρωποκεντρικότητα Σοφιστών	επανάσταση όπλων
χριστιανός αγωνιστής	ορθοπραξία
αγάπη	«εραστής» Βασιλείας του Θεού
διάδοση χριστιανισμού	θεανθρωποκεντρικότητα Χριστιανισμού
	γνώρισμα σωστών χριστιανών
	ειρηνικά μέσα

δ) Ερωτήσεις συμπλήρωσης κενού

Να συμπληρώσετε τα κενά του αποσπάσματος που ακολουθεί, βάζοντας στην κατάλληλη θέση τις παρακάτω λέξεις:

κοινωνία, συμμετοχή, προσωπικός, μαγικός, μίσος, ελευθερία, συγκατάθεση, εγωισμός

Ο απόστολος Παύλος μιλάει για την «ὁ Χριστός ἡμᾶς ἠλευθέρωσε». Η απελευθέρωση που υπόσχεται ο Χριστιανισμός δε γίνεται με τρόπο και αναγκαστικό. Προϋποθέτει την ελεύθερη προσωπική μας, καθώς και την ενεργό

μας στη δημιουργία προσώπων, απαλλαγμένων από το
..... και τον

ε) Ερωτήσεις διαζευκτικής απάντησης ή του τύπου “σωστό-λάθος”

Χαρακτηρίστε τις παρακάτω προτάσεις ως σωστές ή λανθασμένες, βάζοντας σε κύκλο το αντίστοιχο γράμμα (Σ για το σωστό, Λ για το λάθος).

1. Η εποχή μας έχει σήμερα ανάγκη όσο ποτέ άλλοτε του απελευθερωτικού μηνύματος του χριστιανικού ευαγγελίου.	Σ	Λ
2. Τα κοινωνικά μηνύματα του Χριστιανισμού είναι σήμερα παραγνωρισμένα.	Σ	Λ
3. Οι σοφιστές δίδαξαν την ανάγκη να είναι ο άνθρωπος ταπεινός και να λείπει την αλήθεια.	Σ	Λ
4. Στον αρχαιοελληνικό τύπο του σοφού και ανδρείου αντιστοιχεί ο χριστιανικός του αγίου, του μάρτυρα.	Σ	Λ
5. Ο δυναμικός και απελευθερωτικός χαρακτήρας του Χριστιανισμού φανερώνεται μόνον όταν εμείς οι ίδιοι βιώνουμε έμπρακτα τη διδασκαλία του.	Σ	Λ
6. Ο «καινός άνθρωπος» στο Χριστιανισμό είναι ο «εν Χριστώ» άνθρωπος.	Σ	Λ
7. Οι μάρτυρες και οι ασκητές αποτελούν την ηρωική πλευρά του Χριστιανισμού.	Σ	Λ
8. Οι αγώνες του χριστιανού για προσωπική τελείωση και για κοινωνική ανακαίνιση πρέπει να συμβαδίζουν.	Σ	Λ

1.5. Συνδυασμός ερωτήσεων αντικειμενικού τύπου και ανοικτής απάντησης

A. Κυκλώστε το γράμμα που αντιστοιχεί στη σωστή απάντηση, αιτιολογώντας με συντομία την απάντησή σας.

- α. Ο Χριστιανισμός έχει δυναμικό και επαναστατικό χαρακτήρα, που θεμελιώνεται στον ιδρυτή και τους συνειδητούς πιστούς του.
 - β. Ο Χριστιανισμός είναι επαναστατικός και δυναμικός λόγω της εξάπλωσης, της ποικιλίας και του αριθμού των οπαδών του.
 - γ. Ο Χριστιανισμός είναι τόσο επαναστατικός όσο και καταπιεστικός.
2. Η «επανάσταση» του Χριστού είναι:

- α. προσωπικού και κοινωνικού χαρακτήρα
 - β. πολιτικού και εθνικού περιεχομένου
 - γ. άγνωστη και απόκρυφη
 - δ. ηθικιστική
3. Δεν υπάρχει αληθινή επανάσταση, κατά τη διδασκαλία του Χριστιανισμού:
- α. χωρίς αιματοχυσία και εξόντωση των αντιπάλων
 - β. χωρίς πνευματική ελευθερία και δημιουργική αγάπη
 - γ. χωρίς ανατροπή πολιτικού καθεστώτος

B. Χαρακτηρίστε τις παρακάτω προτάσεις ως σωστές ή λανθασμένες, βάζοντας σε κύκλο το αντίστοιχο γράμμα (Σ για το σωστό, Λ για το λάθος). Αιτιολογήστε τις επιλογές σας.

1. Ο Χριστιανισμός ενδιαφέρεται μόνο για την ατομική δικαιοσύνη.	Σ	Λ
2. Η ορθοδοξία αποδεικνύεται από τα ωραία λόγια μας και τις πειστικές μας απόψεις.	Σ	Λ

2. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΣΠΗΤΙ

1. Χριστιανισμός και αγώνας χριστιανών υπέρ της ελευθερίας. Να γίνει έρευνα με βάση συναξάρια, μαρτυρίες, τον ημερήσιο και περιοδικό τύπο.
2. Συνέβαλε ο Χριστιανισμός στην εδραίωση των ατομικών (ηθικών, πνευματικών, πολιτικών) ελευθεριών του ανθρώπου; Να μελετηθούν π.χ. τα κείμενα της Διακήρυξης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των δικαιωμάτων του παιδιού σε σχέση με τη χριστιανική διδασκαλία.
3. Επιτρέπει ο Χριστιανισμός την πολιτιστική ανεξαρτησία των Εθνών; Με βάση κείμενα των Κόντογλου, Τσαρούχη, Θεοτοκά, Μαλεβίτση κ.ά.
4. Να μελετηθεί η έννοια της ελευθερίας στην ορθόδοξη ασκητική και νηπτική παράδοση. Βλ. Φιλοκαλία, έργα αγίου Νικοδήμου Αγιορείτη κ.λπ.
5. Ατομική ελευθερία και κοινωνική υπευθυνότητα σήμερα. Να μελετηθεί το ζήτημα της ελευθερίας που έχει εγωιστική αφετηρία και αντανάκλαται στη δημιουργία σύγχρονων προβλημάτων, όπως η καταπάτηση των δικαιών των λαών, η οικονομική εκμετάλλευση, η πολιτιστική κυριαρχία των ισχυρών, η

καταστροφή του περιβάλλοντος, ο περιορισμός της «κοινωνίας των πολιτών» κ.ο.κ.

6. Να συζητηθούν οι θέσεις:
 - α) του Καρλ Μαρξ περί της θρησκείας ως «όπιου των λαών».
 - β) του Φ. Νίτσε περί του Χριστιανισμού ως θρησκείας των δειλών και των αδυνάτων.
7. Το παράδειγμα των χριστιανών μαρτύρων επιβεβαιώνει την κατηγορία περί δειλίας για τους χριστιανούς; Να διαβαστούν Μαρτύρια αρχαίων μαρτύρων ή Νεομαρτύρων (γυναικών και ανδρών).
8. Να συζητηθεί η ορθόδοξη θεώρηση για την άσκηση, ως την αναγκαία επανάσταση (του μέλλοντος) για την επιβίωση της ανθρωπότητας. Πρβλ. Στ. Παπαδόπουλου, *Ορθοδοξία και Ελληνισμός*, Αθήνα, 1996, σσ. 36-39. Επίσης, πρβλ. θέσεις οικολόγων και φιλοσόφων (όπως ο σύγχρονος φυσικός και φιλόσοφος C. - F. v. Weizsäcker).

3. ΣΥΝΘΕΤΙΚΕΣ - ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ

1. Ο Χριστιανισμός ως παράγοντας για την εθνική ανεξαρτησία των λαών. Με βάση κείμενα (Μακρυγιάννης, Τερτσέτης κ.ά.)
2. Να μελετηθεί η έννοια της ελευθερίας σε κείμενα νεοελληνικής ή ξένης λογοτεχνίας ή από φιλοσοφικής, νομικής και κοινωνιολογικής πλευράς σε σύγκριση με τα έργα π.χ. των Φ. Ντοστογιέφσκυ, Ν. Μπερντιάγεφ, Ι. Ζηζιούλα, Χρ. Γιανναρά, Κ. Δεληκωνσταντή (*Το ήθος της ελευθερίας*, Αθήνα, 1989) κ.ά.
3. Η λεγόμενη «παγκοσμιοποίηση» αποτελεί πρόκληση για το δυναμικό και απελευθερωτικό χαρακτήρα του Χριστιανισμού;
Το θέμα αυτό να γίνει αντικείμενο έρευνας, βασικό στοιχείο της οποίας θα είναι η συζήτηση μαθητών με δημόσια πρόσωπα, οικονομικούς παράγοντες (διευθυντές Τραπεζών), δημοσιογράφους, Καθηγητές κ.ά.
4. Η επαναστατική δύναμη της αγάπης: Να γίνει μια παρουσίαση με βάση το βιβλίο της Μοναχής Γαβριηλίας, *Η Ασκητική της Αγάπης* (εκδ. Περιβόλι της Παναγίας).

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 16

Η δικαιοσύνη του κόσμου και η δικαιοσύνη της Εκκλησίας

1. ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΡΩΤΗΣΕΩΝ

1.1. Ερωτήσεις ανάπτυξης

1. Περιγράψτε το φαινόμενο της αδικίας στο σύγχρονο κόσμο και τις προσπάθειες του ανθρώπου για κοινωνική δικαιοσύνη.
2. Γιατί η δικαιοσύνη αποτελεί βασικό στοιχείο της δομής της Εκκλησίας;
3. Ποια θέση έχει η κοινοκτημοσύνη στην ιστορία της χριστιανικής Εκκλησίας;
4. Ποια είναι η ευθύνη των χριστιανών ως προς την αντιμετώπιση της κοινωνικής αδικίας;
5. Η Εκκλησία χαιρετίζει τη Γέννηση του Χριστού ως την ανατολή του «Ηλίου της δικαιοσύνης» (βλ. Μαλαχ. 3.20). Πώς κατανοείται ο χαρακτηρισμός αυτός μέσα από τη διδασκαλία της Παλαιάς και της Καινής Διαθήκης;
6. Πώς μπορεί να ενεργοποιηθεί ο χριστιανός στην επίλυση του κοινωνικού προβλήματος;
7. Ποια είναι τα βασικότερα αίτια της κοινωνικής αδικίας και πως είναι δυνατό αυτή να καταπολεμηθεί από τον απλό άνθρωπο μέσα στο πνεύμα της Εκκλησίας;
8. Στην Γ΄ Πανορθόδοξη Προσυνοδική Διάσκεψη του 1986 διατυπώθηκαν τα εξής: «Εμείς οι χριστιανοί ... επειδή ευεργετηθήκαμε από τη θεία δικαιοσύνη, αγωνιζόμαστε για μια πληρέστερη δικαιοσύνη στον κόσμο και για την εξουδετέρωση κάθε μορφής καταπίεσης». Ποια είναι η πηγή του αγώνα των χριστιανών για δικαιοσύνη και σε ποιους τομείς αυτός αναφέρεται; Ο αγώνας αυτός αποτελεί προαιρετική επιλογή ενός χριστιανού; Αιτιολογήστε την απάντησή σας.
9. Συχνά ακούγεται στις εκκλησίες μας η φωνή του προφήτη Ησαΐα: «δικαιοσύνην μάθετε, οί ένοικούντες επί τής γῆς» (Ησ. 26.9). Από πού μπορεί να μάθει κανείς και να ασκεί τη δικαιοσύνη, κατά το πνεύμα του

Χριστιανισμού; Ποιος είναι ο ρόλος της πίστης στη συγκεκριμένη περίπτωση;

1.2. Ερωτήσεις σύντομης απάντησης

1. Ποιος είναι ο πυρήνας του κοινωνικού προβλήματος;
2. Ποια είναι τα βασικά αίτια της αδικίας στο σύγχρονο κόσμο.
3. Πώς εφαρμόστηκε η κοινωνική δικαιοσύνη στην πρώτη Εκκλησία;
4. Ποιος είναι ο ρόλος του ανθρώπινου εγωισμού στην εξάπλωση της κοινωνικής αδικίας;
5. Ποια είναι η σχέση του ανθρώπου με τα υλικά αγαθά κατά του Πατέρες της Εκκλησίας;
6. Που επικεντρώνεται η επίλυση του κοινωνικού προβλήματος κατά τον άγιο Ιωάννη το Χρυσόστομο;
7. Ποια είναι τα αποτελέσματα της αδικίας στην κοινωνική πραγματικότητα;
8. Πού θεμελιώνεται η αρχή της κοινοκτημοσύνης στην κοινωνία των πρώτων χριστιανών;
9. Διατηρήθηκε το πνεύμα της κοινοκτημοσύνης των πρώτων χριστιανών μέσα στη ζωή της Εκκλησίας μέχρι σήμερα και με ποιο τρόπο;

1.3. Συνδυασμός ερωτήσεων ανάπτυξης και σύντομης απάντησης

1. Η κοινωνική αδικία είναι αποτέλεσμα πολλών παραγόντων.
 - α. Είναι αποτέλεσμα μόνο παθογόνων κοινωνικών δομών; Δικαιολογήστε την απάντησή σας.
 - β. Έχει ευθύνη ο άνθρωπος γι' αυτήν την κατάσταση και ποια;
2. Η εκκλησιαστική μας ποίηση βλέπει στο πρόσωπο του Χριστού τον «Ήλιο της δικαιοσύνης» (Μαλ. 3.20).
 - α. Είναι δικαιολογημένος αυτός ο παραλληλισμός; Γιατί;
 - β. Πώς έχει διασωθεί η εικόνα αυτή στο έργο γνωστού νεοέλληνα ποιητή;

3. Κατά τον απόστολο Παύλο δεν είναι «*ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ βρωσὶς καὶ πόσις* (= φαγητά και ποτά), *ἀλλὰ δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη καὶ χαρὰ ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ* (= που δίνει το Ἅγιο Πνεύμα» (Ρωμ. 14.17).
 - α. Πόσο συμφωνεί το πνεύμα της υπερκατανάλωσης με το χριστιανικό μήνυμα για τη Βασιλεία του Θεού; Δικαιολογήστε την απάντησή σας.
 - β. Πώς κρίνετε τους χριστιανικούς λαούς της Δύσης που αδιαφορούν για τις ανάγκες των φτωχών λαών;
4. Μπροστά στη σημερινή αντίθεση μεταξύ πλουσίων και φτωχών χωρών:
 - α. Ποιο είναι το μήνυμα που μπορεί να δώσει ο Χριστιανισμός;
 - β. Με ποιους τρόπους μπορεί να συμβάλλει ο Χριστιανός στην εξάλειψη της κοινωνικής αδικίας;
5. Πλεονεξία είναι το να θέλει κανείς να έχει περισσότερα από όσα του χρειάζονται.
 - α. Πώς χαρακτηρίζουν οι Πατέρες της εκκλησίας την πλεονεξία;
 - β. Πώς ευθύνεται αυτή για την κοινωνική αδικία;

1.4. Ερωτήσεις κλειστού ή αντικειμενικού τύπου

α) Ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής

Να βάλετε σε κύκλο τη σωστή απάντηση.

1. Οι κοινωνικές δομές αναπαράγουν την κοινωνική αδικία
 - α. με απόλυτη ευθύνη των πολιτικών
 - β. με τη συμμετοχή και της δικής μας ευθύνης
 - γ. σύμφωνα με το θέλημα του Θεού.
2. Ο Χριστιανισμός συμβάλλει στην εξομάλυνση των κοινωνικών ανισοτήτων, επειδή:
 - α. αυτό επιβάλλεται από την πρόοδο των κοινωνιών
 - β. τούτο είναι συνέπεια της πίστης στο Χριστό
 - γ. μόνο έτσι μπορεί να αποκτήσει οπαδούς.

3. Κατά το Χριστιανισμό, η ισότητα των ανθρώπων είναι:
- μόνον προοπτική πραγματικότητα
 - απραγματοποίητη
 - σεβαστή αρχή από όλους.
4. Κατά την Εκκλησία, η απληστία και η πλεονεξία είναι:
- πάθη που δεν μπορούν ποτέ να διορθωθούν
 - αποτελέσματα της ανασφάλειας του ανθρώπου μακριά από το Θεό
 - μέσα για την επιβίωση του ανθρώπου.

β) Ερωτήσεις διάταξης

Ταξινομήστε κατά σειρά τα παρακάτω:

- Η αδικία κλιμακώνεται κατά τα εξής στάδια:

Λανθασμένη σειρά	Σωστή σειρά
α) φτώχεια - ανέχεια	α)
β) απληστία - ατομοκεντρισμός	β)
γ) ανασφάλεια	γ)
δ) απιστία	δ)
ε) αδικία - αναληψία	ε)

γ) Ερωτήσεις αντιστοίχισης ή σύζευξης

Να ενώσετε με μια γραμμή τα στοιχεία της στήλης Α με τα στοιχεία της στήλης Β. (Σε κάθε στοιχείο της στήλης Α αντιστοιχεί ένα μόνο στοιχείο της στήλης Β)

A	B
κοινοκτημοσύνη	οικολογικό κίνημα
αδικία	φαινόμενο κοινωνικής παθογένειας
απληστία	κοινωνικοπολιτικό σύστημα
Βασιλεία Θεού	πρακτική αγάπης και ενότητας
ισότητα	αποτέλεσμα ανασφάλειας
ατομοκεντρισμός	ειρήνη, αγάπη, δικαιοσύνη
κοινωνικό πρόβλημα	φυσικό αγαθό
	έλλειψη πνεύματος αλληλεγγύης
	πρόβλημα κατανομής αγαθών και μέσων παραγωγής

δ) Ερωτήσεις συμπλήρωσης κενού

Να συμπληρώσετε τα κενά του αποσπάσματος που ακολουθεί, βάζοντας στην κατάλληλη θέση τις παρακάτω λέξεις:

1. πλούσιοι, άρχοντες, δικαιοσύνη, προφήτες, κριτές, φτωχοί

Οι ελέγχουν τους ανάξιους και άδικους · καυτηριάζουν την αναληψία και την έλλειψη εκ μέρους των· καταγγέλλουν τους άδικους του λαού που δωροδοκούνται από τους ισχυρούς. Γίνονται συνήγοροι υπεράσπισης των και των αδικημένων.

2. αμαρτία, πίστη, δομή, οργανικά, δικαιοσύνη, στενά, εκκλησιαστική συνείδηση

Για την Εκκλησία η δεν είναι κάτι το δευτερεύον. Είναι βασικό στοιχείο της της. Ο Χριστός την ενέταξε στο κήρυγμά Του και τη συνέδεσε με το πρόσωπό Του. Μέλημα της Εκκλησίας είναι η καλλιέργεια της, που σημαίνει συνείδηση τόσο της όσο και της δικαιοσύνης. Η αδικία έχει πνευματική ρίζα, την

ε) Ερωτήσεις διαζευκτικής απάντησης ή του τύπου “σωστό-λάθος”

Χαρακτηρίστε τις παρακάτω προτάσεις ως σωστές ή λανθασμένες, βάζοντας σε κύκλο το αντίστοιχο γράμμα (Σ για το σωστό, Λ για το λάθος).

1. Οι άνθρωποι διακρίνονται από τη φύση τους σε πλούσιους και φτωχούς.	Σ	Λ
2. Η κοινοκτημοσύνη υπήρξε πρακτική των πρώτων Χριστιανών.	Σ	Λ
3. Ο Χριστιανισμός είναι ένα κοινωνικό σύστημα.	Σ	Λ
4. Η εξυγίανση των άδικων κοινωνικών δομών είναι ευθύνη μόνο των κυβερνήσεων.	Σ	Λ
5. Η φτώχεια είναι αποτέλεσμα του ατομοκεντρισμού.	Σ	Λ
6. Η κοινή πίστη και η αγάπη καλλιεργούν την ομοψυχία.	Σ	Λ
7. Η απάλειψη της εκμετάλλευσης είναι απραγματοποίητη.	Σ	Λ
8. Η αδικία αποτελεί φανταστική παθογένεια.	Σ	Λ

1.5. Συνδυασμός ερωτήσεων αντικειμενικού τύπου και ανοικτής απάντησης
Κυκλώστε το γράμμα που αντιστοιχεί στη σωστή απάντηση, αιτιολογώντας με συντομία την απάντησή σας.

1. α. Η κοινωνική αδικία είναι φαινόμενο των τελευταίων αιώνων
β. Η κοινωνική αδικία υπήρχε ανέκαθεν
γ. Η κοινωνική αδικία αντιμετωπίζεται με τη σύγχρονη τεχνολογία
2. α. Πίστη και δικαιοσύνη είναι αλληλένδετα στο Χριστιανισμό
β. Ο Χριστιανισμός ως κοινωνικό σύστημα αναλαμβάνει τη δίκαιη κατανομή των αγαθών
γ. Ο Χριστιανισμός ενδιαφέρεται αποκλειστικά για τη μετά θάνατον ζωή κι όχι για την κοινωνική δικαιοσύνη

2. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΣΠΙΤΙ

1. Να συζητηθούν στην τάξη μορφές κοινωνικής αδικίας και οι συνέπειές τους στη ζωή των ανθρώπων και τις ιστορικές εξελίξεις.
2. Δικαιοσύνη και Οικολογία. Να συζητηθεί το θέμα ή να δοθεί εργασία.
3. Δικαιοσύνη - Κοινωνική αδικία και Επανάσταση. Θέσεις και αντιθέσεις. Να γίνει διάλογος με τους μαθητές.
4. Να δοθούν εργασίες με βάση I) τα έργα του Ν. Μπουγάτσου: α) *Κοινωνική διδασκαλία Ελλήνων Πατέρων* (3 τόμοι) β) *Το πρόβλημα του θεσμού της ιδιοκτησίας* γ) *Καπιταλισμός και Ορθόδοξος Χριστιανισμός*, II) το φυλλάδιο της Αποστολικής Διακονίας με τίτλο *Η κοινωνική διδασκαλία των Πατέρων για την κοινωνική δικαιοσύνη*, III) τα έργα του Γ. Γρατσέα, *Προχώρα λαέ μου*, Αθήνα 1983 και *Φως για το λαό*, Αθήνα 1992.
5. Θέματα για συζήτηση: Υπάρχει πραγματική δικαιοσύνη στον κόσμο μας; Μπορεί αυτή να επιτευχθεί ή αποτελεί η πλήρης επίτευξή της μόνο εσχατολογική προσδοκία;
6. Να παρουσιασθούν οι θέσεις του αποστόλου Παύλου περί πτωχείας, ισότητος και κοινοκτημοσύνης όπως καταγράφονται στο 8^ο κεφάλαιο της Β΄ προς Κορινθίους.

7. Μια ομάδα μαθητών να παρουσιάσει μια εισήγηση για τις αδικίες που συμβαίνουν χωρίς να γίνονται ευρύτερα γνωστές, για καθημερινές αδικίες που θεωρούνται από τους πολλούς ανάξιες λόγου ή μη αντιμετωπίσιμες (στην οικογένεια, στο Σχολείο, στο Στρατό κ.λπ.)
8. Πώς αντιμετωπίζει τη φτώχεια η Αγία Γραφή και η Εκκλησία.
Βλ. ενδεικτικά Γ. Γρατσέα, *Η περί πτωχείας διδασκαλία της Αγίας Γραφής*, Αθήνα 1962, *Η βιβλική φιλοπτωχία και ο άμβων*, Αθήνα 1965.
9. Να συνδυαστεί το θέμα της κοινοκτημοσύνης με την υπόσχεση των μοναχών για ακτημοσύνη.
(Βλ. κείμενα Μ. Βασιλείου για την οργάνωση του κοινοβιακού μοναχισμού.
Πρβλ. Γ. Γρατσέα, *Ἡ ἀκτημοσύνη ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ καὶ τῷ μοναχισμῷ*, Αθήνα 1963).

3. ΣΥΝΘΕΤΙΚΕΣ - ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ

1. Δικαιοσύνη, ειρήνη και προστασία του περιβάλλοντος: Να συζητηθεί το πλέγμα των ερωτημάτων.
[Ο καθηγητής μπορεί να συμβουλευτεί και να χρησιμοποιήσει υλικό από τις δύο Πανερωπαϊκές Οικουμενικές Συνελεύσεις στη Βασιλεία της Ελβετίας («*Ειρήνη-Δικαιοσύνη-Διαφύλαξη του σύμπαντος*», 1989) και στο Γκκρατς της Αυστρίας («*Καταλλαγή: Δωρεά του Θεού και πηγή νέας ζωής*», 1997). Βιβλιογραφία: Κ. Ζορμπάς, Α. Παπαδερός, Γ. Τσέτσης, Δαμασκηνός Παπανδρέου (Μητροπολίτης Ελβετίας) κ.ά.]
2. Δικαιοσύνη και Πόλεμος. Να επισημανθεί η αντινομία πολέμου-δικαιοσύνης.
3. Δικαιοσύνη - Νόμοι - Σωφρονιστικό σύστημα. Θέσεις και αντιθέσεις.
[Προτείνεται επίσκεψη σε Σωφρονιστικά Καταστήματα Ανηλίκων]
[Προτείνεται προς συζήτηση το έργο του Βίκτωρος Ουγκώ, *Οι Άθλιοι* (στη λογοτεχνική ή την κινηματογραφική του εκδοχή)].
4. Προτάσεις για συζήτηση: Στάση του Χριστιανού έναντι α) του αδικείν (αυτό θίγει κυρίως η ΔΕ 16 και έναντι β) του αδικείσθαι.

[Περί του δευτέρου συγκρίνατε περιπτώσεις Σωκράτη και χριστιανών Μαρτύρων. Βλ. Αββά Ζωσιμά, *Διαλογισμοί*, PG 78, 1780-2 (& τεύχος 13 της Σειράς «Η Φωνή των Πατέρων» της Ι. Μ. Παρακλήτου - Ωρωπού, με τον τίτλο *Όταν σε αδικούν*)]

Η εγκαρτέρηση του χριστιανού στην περίπτωση που αυτός αδικείται δηλώνει δειλία, παθητικότητα; Να μελετηθεί η εκούσια θυσία του Κυρίου, καθώς και η απάντησή Του προς τον υπηρέτη που Τον ράπισε μπροστά στον αρχιερέα (Ιωάν. 18.23).

5. Προτείνεται να μελετηθούν οι παράμετροι της φτώχειας και της ανέχειας από θεολογική, οικονομική και κοινωνιολογική πλευρά.

Μπορεί να γίνει μικρή έρευνα εκ μέρους των μαθητών στο περιβάλλον τους, για να διαπιστωθούν αιτίες και παράγοντες που οδηγούν στη φτώχεια και την ανέχεια.

6. Να παραβληθεί η χριστιανική πρακτική της κοινοκτημοσύνης με τη χριστιανική θεώρηση του γάμου και της οικογένειας. Τα εξαγόμενα συμπεράσματα μπορούν να προβληθούν στην κοινωνική πραγματικότητα;

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 17

Ο συνάνθρωπος ως αδελφός

1. ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΡΩΤΗΣΕΩΝ

1.1. Ερωτήσεις ανάπτυξης

1. Σε ποιες αρχές θεμελιώνεται η χριστιανική κοινωνικότητα και με ποιες προϋποθέσεις επιτυγχάνεται;
2. Να αναφέρετε τα σπουδαιότερα χαρακτηριστικά του Ορθόδοξου Ανθρωπισμού και τις συνέπειές τους σε μια σύγχρονη κοινωνία.
3. Περιγράψτε τα επίπεδα στα οποία αναπτύσσεται η αναζήτηση του Χριστιανού για πληρότητα ζωής.
4. Ποιο είναι το μοντέλο του ανθρωπισμού που προτείνει η Ορθοδοξία και ποιες οι επιπτώσεις της ενσυνείδητης εφαρμογής του;

1.2. Ερωτήσεις σύντομης απάντησης

1. Από ποιον και πώς εκφράστηκε για πρώτη φορά στην ιστορία της ανθρωπότητας η άποψη ότι ο συνάνθρωπός μου είναι αδελφός μου;
2. Ποιο είναι το ιδιαίτερο γνώρισμα της ανθρώπινης φύσης;
3. Ποια είναι η θέση του «άλλου» στο Χριστιανισμό;
4. Ποια είναι η αντίληψη του «πλησίον στο Χριστιανισμό»;
5. Ποιος είναι ο χρυσός κανόνας των διαπροσωπικών σχέσεων σε μια χριστιανική κοινότητα;
6. Ποια είναι τα θεμέλια της χριστιανικής κοινωνικότητας;
7. Με ποια κριτήρια ιεραρχεί ο Χριστιανός τις ανάγκες και την επιθυμία του για πληρότητα ζωής;
8. Ποια είναι η κάθετη και ποια η οριζόντια διάσταση της αγάπης;

1.3. Συνδυασμός ερωτήσεων ανάπτυξης και σύντομης απάντησης

1. Η κοινωνικότητα ανήκει στις φυσικές καταβολές του ανθρώπου.
 - α. Πώς μπορεί να βιωθεί πραγματικά, κατά τη χριστιανική βιοθεωρία;
 - β. Ποιο είναι το υπόδειγμα της χριστιανικής κοινωνικότητας και ο παράγοντας εκείνος που μπορεί να ρυθμίσει τις διαπροσωπικές σχέσεις σε μία χριστιανική κοινωνία;
2. Για τον αληθινό χριστιανό ο «άλλος» είναι αδελφός.
 - α. Ποιος μας το δίδαξε αυτό και με ποιο τρόπο;
 - β. Τι συμβαίνει και ο «άλλος» γίνεται η κόλασή μας;
3. Η Εκκλησία αποτελεί την αυθεντική κοινωνία των προσώπων.
 - α. Ποιος εξασφαλίζει αυτήν την αυθεντικότητα και με ποιο τρόπο;
 - β. Οι αδυναμίες που παρατηρούνται στην ιστορική έκφραση της Εκκλησίας πού οφείλονται και πώς μπορούν να θεραπευθούν;

1.4. Ερωτήσεις κλειστού ή αντικειμενικού τύπου

α) Ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής

Να βάλετε σε κύκλο τη σωστή απάντηση.

1. Κατά τον Αριστοτέλη, ο άνθρωπος είναι:
 - α. εκ φύσεως κοινωνικό ον
 - β. προορισμένος να γίνει πολιτικός
 - γ. ακοινωνήτος από έλλειψη παιδείας
2. Ο ορθόδοξος ανθρωπισμός είναι:
 - α. υλιστικός
 - β. θεοκρατικός
 - γ. χριστοκεντρικός
3. Προϋπόθεση για την ομαλή κοινωνικοποίηση του ανθρώπου είναι:
 - α. η διεκδίκηση μόνο των δικαιωμάτων του
 - β. οι σωστές διαπροσωπικές σχέσεις
 - γ. η ψυχανάλυση

β) Ερωτήσεις αντιστοίχισης ή σύζευξης

Να ενώσετε με μια γραμμή τα στοιχεία της στήλης Α με τα στοιχεία της στήλης Β. (Σε κάθε στοιχείο της στήλης Α αντιστοιχεί ένα μόνο στοιχείο της στήλης Β)

A	B
δικαίωμα	ο συνάνθρωπος ως κόλαση
Σάρτρ	ο άνθρωπος ως αυταξία
ευρωπαϊκός Ανθρωπισμός	υποχρέωση
ορθόδοξος Ανθρωπισμός	ο άνθρωπος ως εικόνα Θεού
Αριστοτέλης	ο άνθρωπος ως κοινωνικό ον
Καλός Σαμαρείτης	εχθρός
	ο άνθρωπος ως «πλησίον»
	φανατισμός

γ) Ερωτήσεις συμπλήρωσης κενού

Να συμπληρώσετε τα κενά του αποσπάσματος που ακολουθεί, βάζοντας στην κατάλληλη θέση τις παρακάτω λέξεις:

*παροδικότητα, πληρότητα, βεβαιότητα, ελπίδα, ζωή,
ανεπάρκεια Εκκλησίας, άγιος, κοινωνία, συνάνθρωπος*

Ο χριστιανός έχει τη ότι η πληρότητα της μέσα στα στενά ιστορικά πλαίσια έχει τα γνωρίσματα της και της Γι' αυτό ζει με τη βάσιμη ότι η της ζωής συντελείται μέσα στο χώρο της, όπου ο άνθρωπος γίνεται Εκεί ο άνθρωπος και ο συνεργάζονται για τη συγκρότηση της θεανθρώπινης

δ) Ερωτήσεις διαζευκτικής απάντησης ή του τύπου “σωστό-λάθος”

Χαρακτηρίστε τις παρακάτω προτάσεις ως σωστές ή λανθασμένες, βάζοντας σε κύκλο το αντίστοιχο γράμμα (Σ για το σωστό, Λ για το λάθος).

1. Κατά τον Αριστοτέλη, ο άνθρωπος είναι «ζώον πολιτικόν ... (και) κοινωνικόν».	Σ	Λ
2. Ο ορθόδοξος ανθρωπισμός αποτελεί μόνον ένα ιδεολόγημα.	Σ	Λ
3. Η αγάπη είναι το κέντρο της χριστιανικής βιοθεωρίας.	Σ	Λ
4. Ο φιλόσοφος Ζ.Π. Σάρτρ δίδαξε ότι «ο άλλος είναι η ευδαιμονία μου».	Σ	Λ
5. Ο ευρωπαϊκός Ανθρωπισμός και ο ορθόδοξος Ανθρωπισμός έχουν ταυτόσημη βιοθεωρία.	Σ	Λ
6. Η Βασιλεία του Θεού αποτελεί το όραμα της χριστιανικής κοινωνίας.	Σ	Λ
7. Η ενότητα των πιστών μέσα στην Εκκλησία προϋποθέτει την αγάπη.	Σ	Λ
8. Ο χριστιανός ενδιαφέρεται μόνο για τη σωτηρία της ψυχής.	Σ	Λ

1.5. Συνδυασμός ερωτήσεων αντικειμενικού τύπου και ανοικτής απάντησης

- Κυκλώστε το γράμμα που αντιστοιχεί στη σωστή απάντηση, αιτιολογώντας με συντομία την απάντησή σας.
- Ο θεανθρωποκεντρικός χαρακτήρας του ορθόδοξου Ανθρωπισμού επισημαίνεται:
 - α. στον οίκτο για τη δυστυχία των συνανθρώπων μας
 - β. στην αγάπη προς τον «πλησίον» μέσα από την πίστη στο Χριστό
 - γ. στην αγάπη του Θεού για τους ανθρώπους
 - δ. στην πνευματική κίνηση της Αναγέννησης

2. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΣΠΙΤΙ

1. Να συζητηθεί στην τάξη ποιος είναι σήμερα ο «πλησίον» μας.
2. Να γίνει μια έρευνα για τις σύγχρονες μορφές αντικοινωνικότητας (αιτίες και αφορμές, περιστατικά, συνέπειες, αντιμετώπιση).
3. Κοινωνικότητα και φυσικό περιβάλλον. Σχέσεις του ανθρώπου με το έμψυχο και το άψυχο φυσικό περιβάλλον.
4. Να αξιοποιηθεί το έργο του Ν. Ματσούκα, *Κόσμος, άνθρωπος, κοινωνία (κατά τον Μάξιμο Ομολογητή)*, Αθήνα 1980, ιδιαίτερα το Κεφ. 6.
5. Να προσεγγισθεί η Ορθόδοξη Λειτουργία από την πλευρά της κοινωνικοποίησης των προσώπων.
6. Κοινωνικότητα και σύγχρονος τρόπος ζωής: Έρευνα και συζήτηση.
7. Ο Ορθόδοξος Μοναχισμός συμβαδίζει με την περί κοινωνικότητας θεώρησης του Μαθήματος ή έρχεται σε σύγκρουση μαζί της;
8. Να παραβληθεί η χριστιανική πίστη στην τριαδικότητα του Θεού με την περί κοινωνικότητας θεώρηση του Μαθήματος. Μπορεί η Αγία Τριάδα να λειτουργήσει ως μοντέλο για τις αυθεντικές διαπροσωπικές σχέσεις;
9. Για να τονισθεί η μοναδικότητα που αποκτά το πρόσωπο μέσα στην κοινωνία της αγάπης προτείνεται μία ανάλυση του έργου του Α. de St.-Exupéry, *Ο μικρός πρίγκηπας*.

3. ΣΥΝΘΕΤΙΚΕΣ - ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ

1. Ψυχαγωγία και νέοι: Να ερευνηθεί αν τόποι όπου συνηθίζουν σήμερα να διασκεδάζουν οι νέοι παρέχουν την ευκαιρία να καλλιεργηθεί η αληθινή κοινωνικότητα, να καλυφθεί η ανάγκη για διαπροσωπικές σχέσεις.
2. Να ερευνηθεί αν οι ευκαιρίες που δίνονται σήμερα σε μία ενορία μπορούν να προαγάγουν την κοινωνικότητα που επιζητεί ο νέος άνθρωπος. Τι μπορεί σε αυτόν τον τομέα να γίνει;
(προτάσεις μαθητών μετά από έρευνα)

3. Να μελετηθεί η κοινωνικότητα που μπορεί να αναπτυχθεί σε:
- I.** α) ένα χωριό, β) μια μικρή πόλη, γ) μια μεγαλούπολη.
- II.** α) ένα περιβάλλον οικονομικά ισχυρότερων τάξεων, β) ένα περιβάλλον οικονομικά ασθενέστερων τάξεων και γ) ένα μέσο κοινωνικο-οικονομικό περιβάλλον.
- Αναφέρετε παράγοντες που προάγουν ή δυσχεραίνουν την καλλιέργεια της κοινωνικότητας («κοινωνικές/οικονομικές/χωροταξικές δομές και κοινωνικότητα»).
4. Επισκεφθείτε ένα Γηροκομείο, μια εκκλησιαστική στέγη κατακοίτων γερόντων ή ένα συσσίτιο για γέροντες σε μία ενορία. Ποια είναι τα προβλήματα των ηλικιωμένων σε σχέση με την ανάγκη του ανθρώπου για κοινωνικότητα;
5. Επισκεφθείτε ένα κοινόβιο μοναστήρι κοντά στην περιοχή σας. Πώς αντιμετωπίζουν εκεί οι μοναχοί ή οι μοναχές την κοινωνική πλευρά του Χριστιανισμού;
6. Η φράση του Ζ. Π. Σάρτρ: «Η κόλαση, αυτή είναι οι άλλοι» βρίσκεται στο θεατρικό του έργο *Huis-Closs* (Σκηνή 5^η). Κάποια ομάδα μαθητών μπορεί να αναζητήσει το έργο του Σάρτρ και να παρουσιάσει τη σκηνή και τα περιστατικά της παραπάνω φράσης στην τάξη. Βλ. και Ν. Νησιώτη, *Υπαρξισμός και Χριστιανική πίστις*, Αθήνα 1986, σ. 147.
7. Να μελετηθεί αν το σχολικό περιβάλλον, η σχολική πράξη και η όλη διαδικασία της εκπαίδευσης όπως τα βιώνουν οι συγκεκριμένοι μαθητές υγιαίνουν ή πάσχουν ως προς τη χριστιανική θεώρηση της κοινωνικότητας.

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 18

Το χριστιανικό ήθος ως υπέρβαση των προκαταλήψεων του κόσμου - Σύγχρονες θεολογικές ζυμώσεις

1. ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΡΩΤΗΣΕΩΝ

1.1. Ερωτήσεις ανάπτυξης

1. Ποια είναι τα αίτια, οι βασικοί μηχανισμοί και τα αποτελέσματα της προκατάληψης;
2. Ο Απ. Παύλος, απευθυνόμενος στο μαθητή του Φιλήμονα, τον παρακαλεί να δεχθεί πίσω τον πρώην δραπέτη δούλο του Ονήσιμο με τα εξής λόγια: «(Δέξου τον) όχι πια ως δούλο, αλλά παραπάνω από δούλο, ως αγαπητό αδελφό. Σ' εμένα είναι πράγματι πολύ αγαπητός, πολύ περισσότερο θα είναι σ' εσένα και ως άνθρωπος και ως χριστιανός» (Φιλήμ. 16). Πού έχει τη βάση της η παραπάνω στάση; Τι μπορείτε να παρατηρήσετε για το ρόλο του Χριστιανισμού στην υπέρβαση των προκαταλήψεων;
3. Ποιοι παράγοντες προκάλεσαν στη Δύση τις σύγχρονες θεολογικές ζυμώσεις για την υπέρβαση των προκαταλήψεων; Με ποια συγκεκριμένη μορφή εμφανίστηκαν οι ζυμώσεις αυτές;
4. Είναι δυνατό να υπάρξουν ανθρώπινες κοινωνίες δίχως προκαταλήψεις; Γιατί ο Χριστιανισμός αγωνίζεται για την υπέρβαση των προκαταλήψεων; Με τι τρόπο μπορεί να το επιτύχει;
5. Πώς αντιμετώπισε ο Ορθόδοξος Χριστιανισμός την προκατάληψη; Πώς μπορείτε να απαντήσετε στην ένσταση ότι δεν υπήρξε πάντοτε απόδολεσματικός;

1.2. Ερωτήσεις σύντομης απάντησης

1. Τι ονομάζουμε προκατάληψη;
2. Πώς αντιμετώπισε η Ορθόδοξη Εκκλησία τους εθνικιστικούς διαχωρισμούς του 19^{ου} αιώνα;
3. Τι είδους στερεότυπα βρίσκονται πίσω από τις προκαταλήψεις έναντι άλλων λαών ή διαφορετικών φυλών;
4. Ποιοι είναι οι κυριότεροι εκπρόσωποι της «θεολογίας της απελευθέρωσης»;
5. Ποιο είναι για τους χριστιανούς το πρότυπο για το ξεπέραςμα όλων των προκαταλήψεων και γιατί;
6. Ποια είναι η στάση του Χριστιανισμού έναντι της δουλείας;
7. Με ποιο τρόπο επιχείρησε ο Χριστιανισμός να αλλάξει τη θέση της γυναίκας στις ανθρώπινες κοινωνίες;

1.3. Συνδυασμός ερωτήσεων ανάπτυξης και σύντομης απάντησης

1. Η προκατάληψη αποτελεί διαχρονικό φαινόμενο.
 - α. Ποια είναι τα αίτια της δημιουργίας του;
 - β. Ποιες μορφές έλαβε κατά τη μακραίωνη ιστορία του ανθρώπου;
2. Ο Χριστιανισμός έθεσε τις βάσεις για την υπέρβαση των προκαταλήψεων.
 - α. Ποια είναι η διδασκαλία του Χριστιανισμού που την υποστηρίζει;
 - β. Γιατί δεν κατόρθωσε πάντοτε ο Χριστιανισμός να την επιτύχει;
3. Η «πολιτική θεολογία» υπήρξε ένα κίνημα του αιώνα μας.
 - α. Ποια ήταν τα αίτια και οι αφορμές του;
 - β. Πώς νομίζετε ότι μπορεί να διαμορφωθεί μια υπεύθυνη πολιτική στάση των χριστιανών ενάντια στις προκαταλήψεις;

1.4. Ερωτήσεις κλειστού ή αντικειμενικού τύπου

α) Ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής

Να βάλετε σε κύκλο τη σωστή απάντηση.

1. Η διδασκαλία του Χριστού για την υπέρβαση των προκαταλήψεων κορυφώνεται:
 - α. στη συνάντησή Του με τη Σαμαρείτιδα
 - β. στη σταυρική Του θυσία για όλους ανεξαιρέτως
 - γ. στο γεγονός ότι έπλυνε τα πόδια των μαθητών Του.

2. Ο εθνικισμός καταδικάστηκε ως αίρεση από την Εκκλησία
 - α. τον 4^ο αιώνα
 - β. τον 19^ο αιώνα
 - γ. τον 20^ο αιώνα

3. Ο Χριστιανισμός πολεμάει τις διάφορες προκαταλήψεις
 - α. με τη βία
 - β. με την αδιαφορία
 - γ. με το παράδειγμα

4. Η ισότητα των ανθρώπων μέσα στην Εκκλησία δηλώνεται πανηγυρικά με:
 - α. τον κοινό τρόπο ζωής και λατρείας
 - β. ειδικούς νόμους και κανόνες
 - γ. τη «θεολογία της ισότητας»

β) Ερωτήσεις αντιστοίχισης ή σύζευξης

Να ενώσετε με μια γραμμή τα στοιχεία της στήλης Α με τα στοιχεία της στήλης Β. (Σε κάθε στοιχείο της στήλης Α αντιστοιχεί ένα μόνο στοιχείο της στήλης Β)

A	B
ρατσισμός	διαμόρφωση στερεοτύπων
εθνοφυλετισμός	φυλετικοί διαχωρισμοί
προκατάληψη	εθνικοί διαχωρισμοί
περιθωριοποίηση	κοινωνικοί διαχωρισμοί
«θεολογία της απελευθέρωσης»	Γιούργκεν Μόλτμαν
«θεολογία της ελπίδας»	κοινωνική απομόνωση
«πολιτική θεολογία»	Χέλντερ Καμάρα
	ενεργός ρόλος χριστιανών στα κοινά
	«φεμινισμός»
	«Διαλεκτική Θεολογία»

γ) Ερωτήσεις συμπλήρωσης κενού

Να συμπληρώσετε τα κενά του αποσπάσματος που ακολουθεί, βάζοντας στην κατάλληλη θέση τις παρακάτω λέξεις:

κοινότητες, μονές, ζωή, δούλοι, φτωχοί, γυναίκα, κοινωνία, αλλαγή, Εκκλησία, δουλεία, συνειδήσεις, προκαταλήψεις

Μέσα στην αρχίζει ο αγώνας για μια νέα
Βεβαίως, ο Χριστιανισμός δεν επεδίωξε θεαματική ή βίαιη
στο σύνολο της κοινωνίας (π.χ. κατάργηση της,
νομοθετική βελτίωση της θέσης της). Διαμόρφωσε, όμως,
σταδιακά τις με το να δίνει το παράδειγμα για την
υπέρβαση των μέσα στο δικό του χώρο. Στο ευχαριστικό
τραπέζι, στις πρώτες, στις κοινοβιακές
αργότερα, πλούσιοι και, και ελεύθεροι
αντιμετωπίζονταν ισότιμα, ενώ οι γυναίκες ανέλαβαν ενεργότερο ρόλο στη
θρησκευτική και θρησκευτική

δ) Ερωτήσεις διαζευκτικής απάντησης ή του τύπου “σωστό-λάθος”

Χαρακτηρίστε τις παρακάτω προτάσεις ως σωστές ή λανθασμένες, βάζοντας σε κύκλο το αντίστοιχο γράμμα (Σ για το σωστό, Λ για το λάθος).

1. Ο Χριστιανισμός επιδίωξε τη βίαιη αλλαγή των κοινωνιών.	Σ	Λ
2. Ο εθνικισμός αποτελεί για την Ορθοδοξία αίρεση.	Σ	Λ
3. Ρατσισμός είναι η διάκριση των ανθρώπων εξαιτίας της φυλής τους.	Σ	Λ
4. Η μίμηση του παραδείγματος του Χριστού αποτρέπει τις προκαταλήψεις.	Σ	Λ
5. Η «θεολογία της απελευθέρωσης» αναπτύχθηκε από τον Γιούργκεν Μόλτμαν.	Σ	Λ
6. Ο Καμάρρα υπήρξε σπουδαίος εκπρόσωπος της «υπαρξιακής θεολογίας».	Σ	Λ
7. Η «φεμινιστική θεολογία» δημιουργήθηκε για να εξυψώσει τη μαύρη γυναίκα.	Σ	Λ
8. Η πλήρης ενημέρωση και η κριτική σκέψη διαμορφώνουν τις προκαταλήψεις.	Σ	Λ

1.5. Συνδυασμός ερωτήσεων αντικειμενικού τύπου και ανοικτής απάντησης

A. Χαρακτηρίστε την παρακάτω προτάση ως σωστή ή λανθασμένη, βάζοντας σε κύκλο το αντίστοιχο γράμμα (Σ για το σωστό, Λ για το λάθος).
Αιτιολογήστε την επιλογή σας.

- Η στάση του Χριστιανισμού απέναντι σε κάθε είδους προκατάληψη είναι στάση αναμονής, διότι δεν είναι όλες οι προκαταλήψεις κακές. Σ Λ

- B.** Κυκλώστε το γράμμα που αντιστοιχεί στη σωστή απάντηση, αιτιολογώντας με συντομία την απάντησή σας.
- Τα εσφαλμένα στερεότυπα που βρίσκονται πίσω από τις ποικίλες διακρίσεις μεταξύ των ανθρώπων έχουν άμεση σχέση.
 - α. με τις διαφορετικές γονιδιακές καταβολές σε άτομα και ομάδες
 - β. με τα λαθεμένα στερεότυπα που κατασκευάζει κανείς για το Θεό
 - γ. με την έλλειψη κοινών κανόνων συμπεριφοράς
 - δ. με τη σύντομη διάρκεια της ζωής κάθε ανθρώπου

2. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΣΠΙΤΙ

1. Να διερευνηθούν οι θεολογικές προϋποθέσεις που οδήγησαν τον πρόεδρο των ΗΠΑ Αβραάμ Λίνκολν στην κατάργηση της δουλείας.
2. Κριτική προσέγγιση της «πολιτικής θεολογίας», της «θεολογίας της απελευθέρωσης» και της «μαύρης θεολογίας».

Ειδικά για την ενότητα 18 να αξιοποιηθούν τα έργα του Απ. Νικολαΐδη: «*Επανάσταση και Ανάσταση. Ορθόδοξη θεώρηση της 'Πολιτικής θεολογίας'*», περ. Κοινωνία 29 (1986) 385-428 και *Κοινωνικοπολιτική επανάσταση και Πολιτική θεολογία*, εκδ. Τέρτιος. Επίσης, Ν. Νησιώτη, «*Η Θρησκευτική Παιδεία εν όψει των Νεωτέρων Κοινωνικών Εξελίξεων*» στα *Πρακτικά Ε' Πανελληνίου Θεολογικού Συνεδρίου: «Θρησκεία-Παιδεία στη σύγχρονη ελληνική κοινωνία»* (3-5 Σεπτ. 1982), Αθήνα 1984, σ. 323-359.
3. Χαρακτηριστικές εκδηλώσεις ρατσισμού στον αιώνα μας.
4. Υποπίπτουν στην αντίληψη των μαθητών δυσδιάκριτες περιπτώσεις προκαταλήψεως έναντι π.χ. συγκεκριμένων επαγγεμάτων, γλωσσικών ή κοινωνικών ομάδων. Πώς αντιμετωπίζονται λ.χ. οι εργαζόμενοι σε υπηρεσίες καθαριότητας, οι αστυνομικοί, οι συμπατριώτες μας με διαφορετικό γλωσσικό ιδίωμα και προφορά (βλάχοι, πόντιοι κ.ο.κ.), οι άγαμες μητέρες; Να γίνει μία σχετική έρευνα.
5. Αντιθέσεις μεταξύ οπαδών αθλητικών ομάδων στην Ελλάδα: Τι είναι αυτό που τις υποκινεί; Να μελετηθεί λ.χ. η αντίθεση οπαδών ομάδων της Βορείου και της Νοτίου Ελλάδος αντίστοιχα. Συνθέτει αυτή ένα παράδειγμα κατασκευασμένης προκατάληψης;

6. «Φεμινιστική θεολογία»: Φεμινιστικό κίνημα και Ορθόδοξη Εκκλησία. Να αναπτυχθούν οι σχετικοί προβληματισμοί μέσα από τη σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα.
7. Επισκεφθείτε ως ομάδα έναν καταυλισμό τσιγγάνων ή προσφύγων. Μπορείτε να περιγράψετε στην τάξη τις αμοιβαίες προκαταλήψεις που παρατηρήσατε;

3. ΣΥΝΘΕΤΙΚΕΣ - ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ

1. Πώς αντιμετώπισε ο Χριστιανισμός σε Ανατολή και Δύση τους δούλους, τους αιρετικούς, τους περιθωριακούς;

Πρβλ. Ν. Ματσούκα, *Δογματική και Συμβολική Θεολογία Γ'*, Θεσσαλονίκη 1997, 368-371 («Κοινωνική ισοτιμία»).

 - Για τους δούλους ειδικότερα βλ. Καραβιδόπουλου, *Αποστόλου Παύλου, Επιστολές προς Εφεσίους, Φιλιπησίους, Κολοσσαείς, Φιλήμονα*, Θεσσαλονίκη 1992, 518-522, 580-582 και Π. Μπούμη, «*Η απελευθέρωση των δούλων*» ΕΕΘΣΑ 24 (1979-80) 695-708.
 - Για τη θέση ειδικότερα των περιθωριακών, ειδικαλατρών, μαύρων κ.ά. στο Βυζάντιο βλ. (επιμ. Χρ. Μαλτέζου), *Οι Περιθωριακοί στο Βυζάντιο. Πρακτικά Ημερίδας (9 Μαΐου 1992)*, Αθήνα 1993.
2. Διακρίσεις και προκαταλήψεις:
 - άνδρας - γυναίκα
 - πλούσιοι - φτωχοί
 - πολιτισμένοι - «απολίτιστοι»
 - «μορφωμένοι» - αμόρφωτοι
 - παλαιότερη - νεότερη ή νέα γενιά (χάσμα γενεών ή ηλικιών)
 - δυνατοί - αδύνατοι
 - κυβερνώντες - κυβερνώμενοι
 - συμπολίτευση - αντιπολίτευση
 - νικητές - νικημένοι
 - όμορφοι - άσχημοι
 - διάσημοι - άσημοι
 - υγιείς - ασθενείς (π.χ. του AIDS)/ ανάπηροι/ άτομα με ειδικές ανάγκες
 - ντόπιοι - ξένοι

δικοί - ξένοι

φίλοι - εχθροί

«πιστοί» - «άπιστοι»

«ηθικοί» - «αμαρτωλοί»

ομόθρησκοι - ετερόθρησκοι ή ετερόδοξοι

οπαδοί κομμάτων ή ομάδων - αντίπαλοί τους

συμφωνούντες - διαφωνούντες

Να μελετηθούν τα παραπάνω ζεύγη (ή και άλλα που μπορούν να προταθούν από τους μαθητές) στα πλαίσια της αναζήτησης προκαταλήψεων που αγγίζουν το άμεσο και το ευρύτερο περιβάλλον μας, εμάς τους ίδιους και την κοινωνία μας (κράτος κ.ο.κ.). Πόσο συνειδητές είναι κάποιες από τις προκαταλήψεις αυτές; Τι μηνύματα δίνει το Χριστιανικό Ευαγγέλιο προς την κατεύθυνση της καταπολέμησής τους;

3. Για το θέμα της «υπαρξιακής θεολογίας» μπορεί κανείς να συμβουλευθεί ειδικότερα το έργο του Ν. Νησιώτη, *Υπαρξισμός και Χριστιανική Πίστις κατά τον S. Kierkegaard και τους συγχρόνους υπαρξιστές φιλοσόφους K. Jaspers, M. Heidegger και J.P. Sartre*, Αθήνα 1956.
4. «*Θεολογία της ελπίδας*» και Ορθοδοξία. Να συζητηθεί η εσχατολογική διάσταση της Εκκλησίας εντός της ιστορίας. Βλ. Ν. Νησιώτη, «*Η Απολογία της Ελπίδος*», στο περιοδικό *Θεολογία* 46 (1975) 273-291, 482-510 [= και αυτοτελής έκδοση, Αθήνα 1975].
5. Να διερευνηθούν οι προκαταλήψεις που καλλιεργούνται ή συντηρούνται στο άμεσο περιβάλλον των μαθητών ως προς ειδικές εθνικές υποομάδες (π.χ. Πόντιοι· πρβλ. και τις μεταξύ διαφόρων τόπων της ίδιας χώρας αντιθέσεις, ανέκδοτα κ.λπ.), προς τους ξένους, άλλους λαούς γενικότερα (π.χ. Εβραίους, Γερμανούς, Τούρκους κ.ά.), τη γυναίκα, τις αντίπαλες πολιτικές - θρησκευτικές - αθλητικές παρατάξεις κ.ο.κ.
6. Να εξετασθεί η λογική, ιστορική, κοινωνικο-οικονομική, θρησκευτική ή ψυχολογική βάση της προκατάληψης βάσει ενός παραδείγματος (π.χ. αντιϊουδαϊσμός στην Αρχαιότητα).